

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

ریاضي

دریم ټولگی

$$6-1 < 6+1$$

$$9+2 > 10$$

$$6+5 = 11$$

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ټیونوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز مهمیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

ریاضي

دریم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

الف

د کتاب د تالیف، څېړني او تدقيق کمیټي

ليکوالان:

- سر مؤلف الحاج عبدالله شاه د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارټمنټ غړی
- سر مؤلف عبدالاکبر د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارټمنټ غړی
- سر مؤلف نظام الدین د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارټمنټ غړی

تأيید او مطالعه:

ملي شورا:

- د ولسي او مشرانو جرگې د ديني، پوهني او لږو زده کړو د کمیسیونونو غړي.

د څېړني او تدقيق کمیټي:

پوهني وزارت:

- سر مؤلف امان الله د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارټمنټ غړی.
- سر مؤلف مير نقيب الله د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د څېړني او ارزني د دیپارټمنټ آمر.
- دوکتور ننگيالی ارسلاد پوهني وزارت سلاکار.
- محمد عزيز تحریک د پښتو دیپارټمنټ آمر، ادیتور.
- ژباړونکی:

سر مؤلف نظام الدین د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارټمنټ غړی.

د محتوا، ديني او سياسي فرهنگي برخو د څېړني او بررسي کمیټه:

- دوکتور عطاء الله واحدیار د پوهني وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.
- دوکتور محمد يوسف نیازی د پوهني وزارت سلاکار.
- د مؤلف مرستیال محمد سهراب دیدار د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ علمي غړی.

د څېړني او تدقيق د څارني کمیټه:

- دوکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزني او د ساینس مرکز معین
- دوکتور شېر علي، طرفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سر مؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

طرح او هنراين: حميدالله فقاري

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د ثورې   هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي   پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل خلیږي   لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به   لکه زره وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهني دوزیر پيغام

گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی، چې د علمي پرمختگ او ټولني د اړتياو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رضنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې پکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه گرځيدلي ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران استادان او ښوونکي د تعليمي نصاب په رضنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤوليت لري.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرگندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رضنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لايښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو موسسو، او نورو ملگرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

د کتاب د محتوا فهرست

مخ	عنوانونه	شپږه
۱	لومړی فصل د عددونو مقامي قیمت	۱
	دوهم فصل	
۹	تجسس او تخمین کول	۲
	درېم فصل	
۱۱	د عددونو لوستل او لیکل له (۱۰۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰۰) پوري	۳
۱۵	د عددونو پېژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پوري	۴
	څلورم فصل	
۱۸	د جمعي په عملي کې د لس دانه ییزو کروپونو له جوړولو څخه کار اخستل	۵
۲۰	د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعي حاصل یې له ۱۰۰۰۰۰ زیات نشي	۶
۲۲	د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتي اجزاي ولري	۷
۲۴	د جمعي د عملي آزمايل	۸
	پنځم فصل	
۲۶	له یو بل څخه د دوه رقمي، دري رقمي او څلور رقمي عددونو تقریق	۹

۲۸	د تفریق د عملیې سرته رسول د پور کولو (قرض) د اړتیا په صورت کې	۱۰
۳۳	د تفریق د عملیې آزمویښه	۱۱
شپږم فصل		
۳۵	د عددونو د خط پېژندنه	۱۲
۳۷	د دوولسونو په شا او خوا کې د عددونو پرته	۱۳
۳۹	د عددې خط څخه په کار اخیستني سره د جمعي عملیه	۱۴
۴۰	د عددې خط څخه په کار اخیستني سره د تفریق عملیه	۱۵
اووم فصل: ضرب		
۴۲	د ضرب د عملیې د مفهوم پېژندنه	۱۶
۴۲	د ۲ او ۷ د ژبنی ضرب جدول پېژندنه	۱۷
۴۹	د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبنی ضرب جدول پېژندنه	۱۸
۵۲	له (۱-۱۰) د ژبنی ضرب له جدول څخه د کار اخیستلو طریقه	۱۹
۵۵	د ضرب په عملیه کې د بدلون (تبدیلی) خاصیت	۲۰
۵۷	د یوه عدد ضربول په ۱، ۱۰ او ۱۰۰ کې	۲۱
۵۹	د ۱۰ او ۱۰۰ ضربول په یوه عدد کې	۲۲
انهم فصل: د اندازه کولو واحدات		
۶۳	د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)	۲۳
۶۵	د سانتي متر پېژندنه	۲۴
۶۷	د دېسي متر پېژندنه	۲۵
۶۸	د ملي متر پېژندنه	۲۶

۷۰	.....	د کيلو متر پيژندنه	۲۷
		نهم فصل : هندسه	
۷۱	.....	په شکلونو کې د ټکي (نقطې) ، ټوټه خط ، نيمایي خط او خط پيژندنه	۲۸
۷۴	.....	د خط د ډولونو پيژندنه	۲۹
۷۶	.....	د زاویو د ډولونو پيژندنه	۳۰
		اسم فصل	
۸۰	.....	د خلاصو او تړلو شکلونو پيژندنه	۳۱
۸۲	.....	تخمیني او دقیق اندازه کول	۳۲
۸۴	.....	د مربع ، مستطیل او مثلث د محیط (چاپیریال) پیدا کول	۳۳
		یو و اسم فصل : د کتلې، وخت او هایعاتو اندازه کول	
۸۷	.....	د کتلې د اندازه کولو واحد (کيلو گرام)	۳۴
۹۱	.....	د ساعت (گری) پيژندنه	۳۵
۹۵	.....	د ساعت په واسطه د وخت ټاکل	۳۶
۹۸	.....	د اونی – میاشت او کال پيژندنه	۳۷
۹۹	.....	د جنټري پيژندنه	۳۸
۱۰۳	.....	د لیتر پيژندنه	۳۹
۱۰۵	.....	د یوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې	۴۰
۱۰۷	.....	د دوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې	۴۱

دواسم فصل

- ۱۱۴ د ویش (تقسیم) د عمليې پېژندنه ۴۲
- ۱۱۷ د دوه رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عددونو باندې ... ۴۳
- ۱۲۱ د دري رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عدد باندې ۴۴
- ۱۲۴ د ضرب او ویش د عملیو آزمویښه د یو بل په واسطه ۴۵
- دیارلسم فصل : کسر
- ۱۲۷ د کسر پېژندنه ۴۶

لومړی فصل

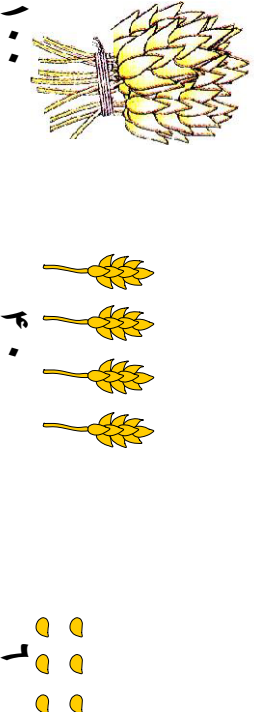
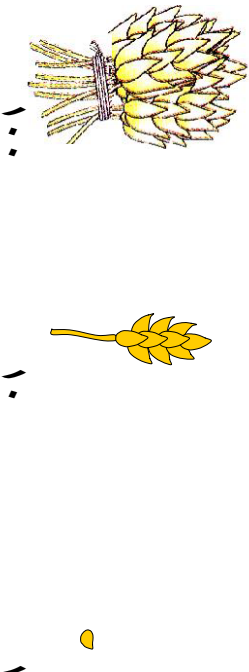
د عددونو مقامي قیمت

لومړی اوست: د عددونو مقامي قیمت

هدف: زده کوونکي دي د یوه رقم مقامي قیمت په اړوندو مرتبو کې تشخیص کړای شي.

ګرانو زده کوونکو تاسو مخکې د یویزو، لسيزو او سليزو مرتبې پیژندلې دي دا چې د عددونو په لیکلو کې د مرتبو پیژندل مهم دي یو ځلي بیا د هغو یادونه کوو.

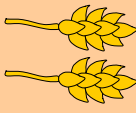
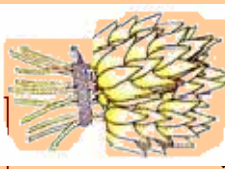
پورتې شکل د ۱۴۶ عدد رابینې په داسې حال کې چې ۶ دانې غنم د ۶ عدد، او ۴ د غنمو ۱۰ دانه یې وزي د ۴۰ عدد او د غنمو یو سلې وزي د ۱۰۰ عدد رابینې چې په جدول کې په لاندې توګه بنودل کېږي.

سلیز	لسیز	یویز
۱	۴	۶

شکلونه په نظر کې ونیسئ: د هغو له مخې، لاندې تش ځایونه

۱. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ: د هغو له مخې، لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

کبړي .

سلیز، ټوله

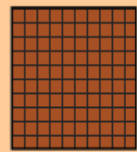
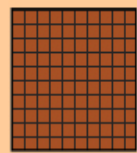
لسیز او

یويز

لاس ته راغلی عدد څو رقمي دی؟ دغه رقمونه د لاندې جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

سلیز	لسیز	یويز
------	------	------

۲. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ: د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

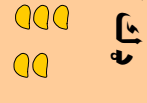

کبړي دا عدد په لاندې جدول کې ولیکئ.

۳ لسيز او ۲ سليز

سلیز	لسیز	یويز
------	------	------

۳. د لاندې شکلونو له مخې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

کبړي دا عدد په

سلیز ټول

لسيز

یويز

لاندې جدول کې ونیسئ.

سلیز	لسیز	یويز
------	------	------

۱- د لاندې مثال سره سم تش ځایونه په خپلو کتابچو کې وکړئ.

مثال : ۸ یويز ۹ لسيز ۳ سليز ۳۹۸ کيږي

۱ یويز ۵ لسيز ۹ سليز کيږي

۹ یويز ۹ لسيز ۸ سليز کيږي.

۲- د لاندې مثال څخه په کار اخستني سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې وکړئ.

۱- مثال :
۲- مثال :

سليز	<input type="text"/>	۷	سليز	<input type="text"/>	۷	=	۷۸۲
سليز	<input type="text"/>	۰	سليز	<input type="text"/>	۸	=	۸۹
سليز	<input type="text"/>		سليز	<input type="text"/>	۹	=	۷۰
سليز	<input type="text"/>		سليز	<input type="text"/>		=	۲۰۶
سليز	<input type="text"/>		سليز	<input type="text"/>		=	۷۱۰
سليز	<input type="text"/>		سليز	<input type="text"/>		=	۹۵۲

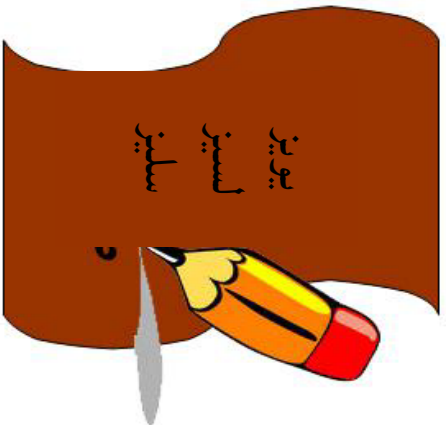
۳- لاندې هر يو عدد په خپلو کتابچو کې په رقم سره وليکئ.

- دوه اويا
- پنځه سوه څلور اتيا
- دوه سوه پنځه دير ش
- شپږ پنځوس
- اووه سوه څلور څلوښت
- پنځه سوه درو ویشتم

۴- لاندې عددونه و لولئ او هر یو په خپلو کتابچو کې په حروفو

و لیکئ.

۷۴۶
۶۴۲
۷۰۷
۹۰۲
۴۳۰
۱۲۳

۵- د ۴ او ۱ په عددونو سره څو دوه رقمي عددونه لیکلای شئ؟

۶- د ۲۰۰ او ۲۵۰ عددونو په منځ کې ټول هغه عددونه چي د ۵ رقم و لري و لیکئ.

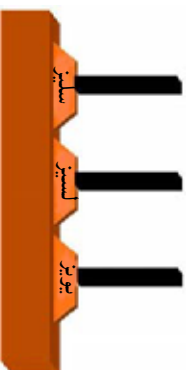
۷- فہیم ۳۳ افغانی لري د بني لوري د ۳ رقم ته او هم د کين لوري د ۳ رقم ته ځیر شئ.

الف: و وایاست چي دادواړه رقمونه یو له بله سره څه توپیر لري؟

ب: د دواړو رقمونو ارزښت یو شی دی؟

ج: د نوموړي عدد بني او کين لوري رقمونه په عملي توگه د لرگو توبه و اسطه و بنیاست؟

د: د نوموړي عدد رقمونه په چوت کې و بنیاست.

هـ: د ۱۰۰۰ عدد په چوټه کې و بنښاست.

۸- لاندې عددونه په نظر کې ونیسئ.

الف - د ۱۶ په عدد کې څو یويز او څو لسيز شتوالی

لري؟

ب - د ۱۰۶ په عدد کې څو یويز، څو لسيز او څو سليز

شتوالی لري؟

ج - داووه نوي په عدد کې څو یويز او څو لسيز شتوالی

لري؟

د - د اته سوه په عدد کې څو یويز او څو لسيز شتوالی

لري؟

ه - د دوه رقمي تر ټولو په کوچني عدد کې څو یويز او

څو لسيز شتوالی لري؟

و - د دوه رقمي تر ټولو په لوی عدد کې څو یويز او څو

لسيز شتوالی لري.

په لولګي کې د زده کورنګو فعالیت

دلاندې شکلونو یا کارتونونو په ډول د ۳،۲،۱ عددونه په نظر کې ونیسئ څو څو درې رقمي عددونه لیکلای شئ، او هم د هغو تر ټولو د کوچنۍ او تر ټولو د لویو عددونو نومونه واخلئ.

_____	_____	_____
_____	_____	_____

_____	_____
_____	_____

_____	_____
_____	_____

تر ټولو لوی عدد

تر ټولو کوچنی عدد

بښاغلی بښوونکی دې د زده کوونکو څخه درې تنه د ټولګي مخني ته ودروي. او هر یوه ته دې د ۳،۲،۱ یو یو کارت ورکړي. او له هغو څخه دې وغواړي چې خپل اړوند کارت خپلو ټولګیوالو ته وښيي. بیا دې بښاغلی بښوونکی له زده کوونکو څخه یو بښتنه وکړي. تاسو د کارتونو په واسطه کوم درې رقمي عدد لیکلای شئ. په دوهم وار دې د زده کوونکو ځایونه بدل کړي، او لاس ته راغلی عدد دې په جدول کې و لیکي په همدې ډول دې د ځایونو بدلون ته ادامه ورکړي او د هر بدلون عدد دې تر هغه وخت پورې په جدول کې و لیکي چې لاس ته راغلی عدد تکراري رانشي. او په پای کې دې و شمیري چې څو درې رقمی عددونه د ۳،۲،۱ عددونو څخه لاس ته راغلي دي او یو له بله سره دې پر تله کړي. د مقامي قیمت یا مقامي ارزښت په نظر کې نیولو سره دې ترتیب کړي.

د ۱،۵،۴ عددونو څخه څو درې رقمي عددونه لاس ته راځي په خپلو کتابچو کې یې و لیکئ.

۱- د مثال په توگه د واره مساوي عددونه په خپلو کتابچو کې يو له بله سره وښلوی.

۲ يوز او ۵ لسيز

۴ يوز او ۷ لسيز

۱۳ يوز او ۶ لسيز

۳ يوز او ۷ لسيز

۱۲ يوز او ۴ لسيز

۱۴ يوز او ۲ لسيز

۲- د حل شوي مثال څخه په کار اخیستنې سره د بڼې لوري جدو لونه د کين لوري له جدو لونو څخه داسې بشپړ کړئ چې هر رقم يې په خپله مرتبه کې راشي.

سليز | لسيز | يوز | سليز
۳ | ۱۲

سليز | لسيز | يوز | سليز
۳ | ۱۲

سليز | لسيز | يوز | سليز
۴ | ۲

مثال:

سليز | لسيز | يوز | سليز
۱۷ | ۳

سليز | لسيز | يوز | سليز
۱۷ | ۳

سليز | لسيز | يوز | سليز
۱۷ | ۳

سليز | لسيز | يوز | سليز
۲ | ۱۳

سليز | لسيز | يوز | سليز
۲ | ۱۳

سليز | لسيز | يوز | سليز
۲ | ۱۳

۳- د لاندې مثال په ډول د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

مثال: د ۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟ (۵ د يوز او په مرتبه کې او ۴ د لسيزو په مرتبه کې.)

- د ۷۶ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟
- د ۱۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟

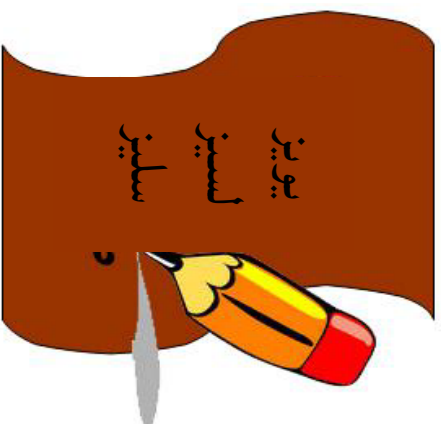

- په خپله خوښه یو عدد ولیکئ چې په هغه کې یويز، لسيز شتوالی ولري او وایاست چې دا عدد څو رقمي دی؟
- په شمیر لو کې د ۵۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
  - په شمیر لو کې د ۹۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
  - په شمیر لو کې د ۹۹۹ له عدد څخه مخکې کوم عدد راځي؟
  - د ۹۹۹ عدد څو رقمي دی؟

د ۴۰۰ او ۵۲۰ په منځ کې هغه عددونه ولیکئ چې د یويز و رقمونه یې ۵ وي؟

تخمین

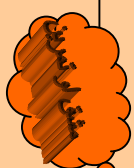
دویم لو ست: تجسس او تخمین کول

هدف: زده کورنکی و کرای شی مخکي تر شمیرلو د تخمین په واسطه د شیانو مقدار په تقریبي توګه پیدا کړي. وروسته له دقیق شمیرلو قیمت یې ولکي.

مونږ ځنې وخت مقدارونه تخمین کولو او بیا د شمیرلو په واسطه دقیقه اندازه د یوزو او لسيزو په شکل ټاکو. او ګورو چې زموږ تخمین په کومه اندازه حقیقت ته نژدې دی. په حقیقت کې تخمین کول یو هوښیارانه سوچ یا حدس دی چې د ذهن د انکشاف لپاره مهم ګڼل کیږي. عموماً په کورنیو کې د کوچنیانو د ساعت تیرۍ د پاره ډیره بڼه ده. مثلاً که چیرې په کورنۍ کې زرد آلو وخورل شي او د هغو مندکې (زړې) سره یو ځای کړي او خپلو کوچنیانو ته ووايي، څو دانې مو خورلي دي؟ چا زیاتي خورلي دي؟ چا لږې خورلي دي؟ هر یو د خپل ذهن سره سم یو عدد وایي په پای کې دقیق شمیرل کیږي. او لیدل کیږي چې د کوم یوه تخمین حقیقت ته نژدې دی؟

بښاغلی ښوونکی دې یو نا معلوم مقدار د لوبیا دانې، یاد زرد آلو مندکې، د هندوانې یا خټکې او پاکدو زړې تمولگي ته راوړي او د تمولگي مخې ته دې کښیږدي، تولو زده کوونکو ته دې وښيي. او هغه دې په یوه پاکټ یا کڅوړه کې واچوي. بیا دې زده کوونکي په گروپونو باندې و ویشي. داسې دې ورته ووايي.

۱. هرگروپ دې جدول وکارې.

۲. د گروپ هر یو تن دې د پاکټ یا کڅوړې د شې مقدار په تخمینې توگه وټاکي.

۳. دهرگروپ جدول دې د تمولگي مخې ته وړند شي.

۴. له هرگروپ څخه دې یو، یو تن راشي د پاکټ یا کڅوړې د تنه مواد دې داسې وشمیري چې لومړی دې، لس، لس جلا کړي چې څو لسه او څو یو دانه یې دي.

۵. د شمیر حقیقي اندازه دې د گروپونو د تخمین له جدول سره پرتله کړي.

۶. کوم گروپ او کوم زده کوونکی د مسابقتي وړونکی کيږي هغه گروپ او هغه زده کوونکی دې تشویق شي.

دویم فصل

له (۱۰۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰۰) پوري د عددونو لوستل او لیکل

درېم لوست: د عددونو پېژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰۰ پوري

هدف: زده کونکي وکړای شي عددونه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰۰ پوري ولولي وشمیري او وليکي.

گرانو زده کوونکو تاسو پوهينئ چې د ۹ له عدد وروسته د (۱۰) عدد راځي. دا عدد، د يوز او لسيز د مرتبو لرونکی دی ویلای شي چې تر ۹۹ پوري دوه رقمي عددونه دي او د ۹۹ له عدد وروسته د ۱۰۰ عدد راځي چې د يوز، لسيز او سليز درې مرتبو لرونکی دی که چېرې د هغو په ټولو مرتبو کې د ۹ عدد وليکل شي د ۹۹۹ عدد لاس ته راځي. دا درې مرتبې لومړۍ طبقه (د يوز و طبقه) بلل کېږي تاسو له ۱ څخه تر ۹۹۹ پوري ټول عددونه په دوهم ټولګي کې لوستلي دي چې په همدې طبقې پوري اړه لري. که چېرې په ۹۹۹ باندې د يوه عدد وزيات کړو د ۱۰۰۰ عدد لاس ته راځي چې دا عدد څلور رقمونه لري چې څلورم رقم يې د (۱) عدد او په دوهمې طبقې پوري اړه لري تاسو په لاندې جدول کې دوه طبقې ليدلای شئ چې هر ه طبقه يې درې مرتبې د (يوز، لسيز او سليز) لري.

دوهمه طبقه (زريزو طبقه)			لومړۍ طبقه (د يوزو طبقه)			عدد
د سل زريزو مرتبه	د لس زريزو مرتبه	د زريزو مرتبه	د سليزو مرتبه	د لسيزو مرتبه	د يوزو مرتبه	
			۹	۹	۹	۹۹
			۱	۰	۰	۱۰۰
			۹	۹	۹	۹۹۹
		۱	۰	۰	۰	۱۰۰۰
		۲	۰	۰	۰	۲۰۰۰
		۳	۰	۰	۰	۳۰۰۰
		۴	۰	۰	۰	۴۰۰۰
		۵	۰	۰	۰	۵۰۰۰
		۶	۰	۰	۰	۶۰۰۰
		۷	۰	۰	۰	۷۰۰۰
		۸	۰	۰	۰	۸۰۰۰
		۹	۰	۰	۰	۹۰۰۰

که چیري او س په دوهمه طبقه کي د یو زریزو مرتبي ته پاملرنه وکړئ لیدل کیري چي د (۱) عدد په همدې طبقه کي دی او د لومړۍ طبقې ټولې مرتبي یې صفر دي چي یو زر لوستل کیري. که چیري د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۴۰۰۰، ۵۰۰۰، ۶۰۰۰، ۷۰۰۰ او ۸۰۰۰ عددونه حاصلیري.

تاسو پوهیرئ چي د پورته عددونو صفرونه په لومړۍ طبقې پوري اړه لري که چیري د لومړۍ طبقې د صفرونو په ځای د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ مختلف عددونه ولیکل شي په دې صورت کي د ۱۰۰۰، ۲۰۰۰، ۱۱۰۰، ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۲۰۰۰، ۴۰۰۰، ۸۲۵۱، ۹۹۹۹... عددونه په لاس راځي.

د یو زریزو مرتبه

د سلینو مرتبه

د لسیو مرتبه

د یو زرو مرتبه

په لورکي کي د زده کونکو فعالیت

- الف: هغه عدد چي د پورتنیو ۴ کارونو څخه په لاس راځي ولیکئ.
- ب: نوموړی عدد څو رقمونه لري؟
- ج: نوموړی عدد ولولئ او په حروفو باندې یې ولیکئ.
- د: د صفر کارت په کومه مرتبه کي موقعیت لري؟ د لوستلو په وخت کي تلفظ کیري او که نه؟

۱- د ۱۲۷۴، ۳۰۰۲ او ۲۰۵۶ عددونه و لولئ او په حروفو يې وليکئ
د نوموړو عددونو رقمونه په خپلو کتابچو کې د لاندې جدول
په واسطه په اړوند مرتبو کې وليکئ.

زریز	لسیز	سلیز	یویز
------	------	------	------

۲- د یوزرو دوه، اووه زرو پنځه اتیا، او نه زرو اته سوه درې
خلو پښت عددونه په رقم سره وليکئ او په جدول کې ونښاست
چې د هر یوه د سلو په مرتبه کې کوم رقم راغلی دی؟

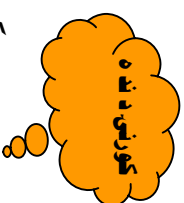
زریز	سلیز	لسیز	یویز
------	------	------	------

۳- کله چې تا سو، نهه زره او درې وایاست په یوه جدول کې
ونښاست چې د ۹ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې او همدارنگه د
۳ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې قرار لري او هغه مرتبه چې
نه لوستل کېږي کومې دي او په هغو کې کوم رقم قرار لري؟

زریز	سلیز	لسیز	یویز
------	------	------	------

۴- د پنځه زرو اووه عدد وليکئ. په جدول کې يې ونښاست او
رقمونه يې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

زریز	سلیز	لسیز	یویز
------	------	------	------

هر یو زده کوونکی دې د طبقو یو جدول رسم کړي د ۲۰۰۷، ۳۰۱۶، او ۱۸۸۷
عددونو رقمونه دې په اړوندو مرتبو کې وليکي او هم دې نوموړي عددونه په
تورو سره وليکي.

۵- اته زره نهه سوه نهه و يشت په رقم سره و ليکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې و ليکئ.

زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

۶- څلور زره يو سلو شپږ په رقم سره و ليکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې و ليکئ.

زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

۷- اته زره اووه سوه شپږ نوي په رقم سره و ليکئ او رقمونه يې د جدول په اړوندو مرتبو کې و ليکئ.

زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

۸- نهه زره نوي د جدول په اړوند مرتبو کې و ليکئ.

زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

۹- نهه زره نهه سوه نهه نوي د جدول په اړوند مرتبو کې و ليکئ او هم د ۸، ۹ او ۹ گڼو پوښتنو د مرتبو په منځ کې توپير په خپلو کتابچو کې و ليکئ.

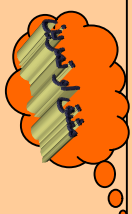
زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

څرنگه چې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد ورزيات شو د ۱۰۰ عدد په لاس راغلی که چېرې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد زيات شي کوم عدد لاس ته راځي او څو رقمي دی؟

د لاندې تش ځایونه په مناسبو رقمو نو سره د حل شوي مثال په

ډول په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: شپږ او یا زره دوه سوه

پوښتي:

۱) شل زره

۲) اوولس زره شپږ سوه پنځه څلوېښت

۳) دوه دېرش زره

۴) اته وېشت زره پنځه دېرش

۷	۲	۲	۰	۰
---	---	---	---	---

۰	۰	۰	۰	۰
---	---	---	---	---

۱	۲			۵
---	---	--	--	---

۳	۲			
---	---	--	--	--

۲				۵
---	--	--	--	---

لاندې عددونه لکه حل شوی مثال په حر و فو باندې وليکئ:

مثال: ۳۸۹۳۰ - اته دېرش زره نهه سوه دېرش

..... ۶۵۰۰۴ - ۱

..... ۷۳۶۴۲ - ۲

..... ۱۰۰۰۰۰۰ - ۳

..... ۸۷۰۰۷ - ۴

..... ۹۹۹۹۹ - ۵

زده کوونکی دې یو طبقاتي جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي
بیا دې لاندې عددونه د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکي او هم دې
په تورو وليکي.

۹۵۹۹۹ ، ۱۰۰۰۰۰ ، ۳۴۰۰۳

۱- څو عددونه و لیکئ چې د هغو د سلیزو په مرتبه کې ۹ او د لسیزو په مرتبه کې یې ۳ وي.

۲- یو عدد و لیکئ چې د سلیزو په مرتبه کې ۴ او د یوزیزو په مرتبه کې یې ۲ وي.

۳- یو عدد و لیکئ چې د یوزو په مرتبه کې ۴ او د لس زیزو په مرتبه کې یې ۷ وي.

۴- یو عدد و لیکئ چې د لس زیزو په مرتبه کې ۴ او د سلیزو په مرتبه کې یې ۱ وي کوم عدد دی؟

۵- یو عدد و لیکئ چې د لس زیزو په مرتبه کې ۹ وي او هم وایاست چې دا عدد څو رقمونه لري؟

۶- که چېرې د سلو زو په مرتبه کې د (۱) رقم قرار ولري د لومړۍ او دویمې طبقې په تورو مرتبو کې صفر وي کوم عدد لاس ته راځي؟

۷- په خپلو کتابچو کې یو طبقاتي جدول رسم او د ۱۰۷۰۴ عدد د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

یوزیز	لسیز	سلیز	زریز	لس زریز	سل زریز

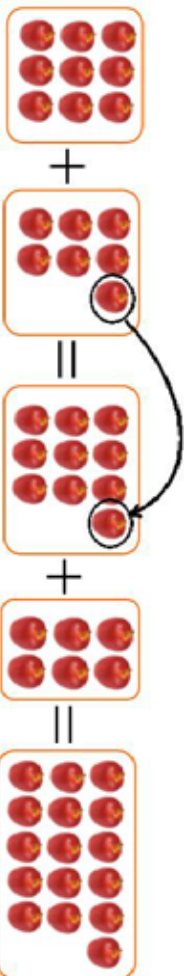
درېم فصل: جمع

پنځم لوست: د جهمي په عطبي کي د لس دا نه سيزو گروپونو له جوړولو څخه کار اخيستل

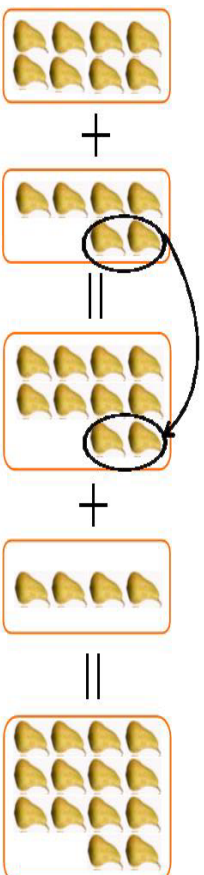

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جهمي عملیه د لسونو د گروپونو په جوړولو سره سرته ورسوي.

لاندې شکلونه او د هغو اړوند عملیو ته پاڼلنه وکړئ.

$$9 + 7 = 10 + 6 = 16$$

$$8 + 6 = 10 + 4 = 14$$

په لورکي کې د زده کوونکو فعالیت

د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ او تش ځایونه ډک کړئ.

$$\square + \square = \square + \square = \square$$

شپږم لوست: د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعي حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰۰ زيات نشي

هدف: زده کونکي وکړای شي د څو رقمي عددونو د جمعي حاصل په لاس راوړي.

- زده کوونکي پوه شي چې په هره مرتبه کې یوازې یو رقم لیکلای شو.

پاملرنه وکړئ: تاسو د حاصل لرونکو عددونو جمع په کوچنیو عددونو کې په دوهم ټولګي کې ولوستل او زده مو کړل، د جمعي دا عملیه په لویو عددونو کې داسې په نظر کې ونیسئ.

مثال:

زویږ	سلیږ	لسیږ	یویږ
①	①	①	
۲	۵	۳	۴
+ ۶	۷	۶	۷
۹	① ۳	① ۰	① ۱

↓

$$\begin{array}{r} ۹۳۰۱ \\ + ۶۷۶۷ \\ \hline \end{array}$$

په ټولګي کې د زده کونکو فعالیت

مخامخ پوښتنې حل کړئ:

$$\begin{array}{r} ۷۳۲۱ \\ + ۲۶۰۹ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۵۸۴۳ \\ + ۶۰۸۰ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۶۴۳۵ \\ + ۱۵۸۶ \\ \hline \end{array}$$

لاندي پوښتنې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} ۳۴۰۵۶ \\ + ۶۴۹۶۷ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۸۷ \\ + ۹۹۴ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۷۷۰۳ \\ + ۹۶۱۹ \\ \hline \end{array}$$

۱- د حاصل څخه په کار اخیستني سره لاندې پوښتني حل کړئ.
 $3456 + 1047 = 1443$

$$4097 + 993 = 1858$$

۲- پوښتني خپلو کتابچو ته نقل او په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ.

$$\begin{array}{r} 886 \\ + 24 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 886 \\ + 24 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 886 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 716 \\ + 34 \\ \hline 779 \end{array} \quad \begin{array}{r} 876 \\ + 34 \\ \hline 1109 \end{array} \quad \begin{array}{r} 677 \\ + 32 \\ \hline 1009 \end{array}$$

۳- احمد ۲۸ افغانی، لري پلار یې د سودا را نیولو لپاره ۷۰۶ افغانی ورکړي، اوس د احمد سره څو افغانی شته؟

۴- په یوه بڼې کې د بادامو ۱۸۰۰ نیالکي او د زردآلانو ۵۵۰ نیالکي شته، معلوم یې کړئ چې په بڼې کې ټول څو نیالکي دي؟

۵- کریم له ذبیح څخه ۱۸۰ افغانی، زیاتي لري. که چیرې ذبیح ۳۸۰ افغانی، ولري د کریم پېسې معلومې کړئ.

۶- د اختر په ورځ پلار خپل زوی کریم ته ۵ افغانی، او نورو ۴ وروڼو یې هم هر یوه کریم ته ۵،۵ افغانی، ورکړي معلوم یې کړئ چې اوس کریم څو افغانی لري؟

د پوښتني په ډول یوه عبارتې پوښتنه ترتیب او حل کړئ.

اووم لوست: د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیات ولري

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعي عملیه چې له دوو جزو څخه زیات اجزاوي ولري سرته ورسوي.

①	①	①	د جمعي لومړۍ جزه	①
۱۳	۴۶	۷۰	د جمعي دویم جزه	۲
۱	۰	۰	د جمعي درېم جزه	۱
۵	۰	۰	د جمعي حاصل	۳
۵	۳	۹		۷

په لورگي کې د زده کوونکو فعالیت

۱- جمع یې کړئ.

+	+	+
۳۴۷	۱۰۱	۳۴۷
۱۱۲	۲۳۴	۱۰۰
۶۲۳	۵۶	۱۲۳
	۱۲	۱۴۷

الف: ب: ج:

۲- ټول هغه عددونه وليکئ چې د جمعي حاصل یې ۹ شي په داسې حال کې چې اجزاوي یې تکرار نشي.
 ۳- ټول هغه عددونه وليکئ چې د جمعي حاصل یې ۱۲ وي او مساوي اجزاوي ولري.

جمع یې کړئ:

+	+
۳۵	۷۰۰۲
۷۴۳	۱۸۷۰
۳۷۱	۹۴۰۲
۱۰۰	۸

پوښتنې:

- ۱- یوه بڼوال د ۳۶۲۰۰ د افغانیو مڼې د ۱۲۰۰۰ افغانیو ټاک او د ۱۱۰۰ د افغانیو شفتالو و پلورل معلوم کړئ چې نو موږی بڼوال ټولې څو افغانۍ په لاس راوړي دي؟
- ۲- یوه هټۍ وال په لومړۍ ورځ د ۱۲۰۰ افغانیو په دوهمه ورځ د ۱۲۰ افغانیو په دریمه ورځ د ۱۸۰۰ د افغانیو او په څلورمه ورځ د ۲۰۲۰۰ افغانیو اجناس پلورلي دي معلوم کړئ چې هټۍوال په څلورو ورځو کې ټولې څو افغانۍ په لاس راوړي دي؟
- ۳- لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او تش ځایونه یې په مناسبو عددونو سره چک کړئ.

<table style="margin: auto;"> <tr> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">۹</td> <td style="text-align: center;">۵</td> <td style="text-align: center;">۵</td> <td style="text-align: center;">۵</td> <td style="text-align: center;">۵</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">+</td> <td style="text-align: center;">۷</td> <td style="text-align: center;">۰</td> <td style="text-align: center;">۹</td> <td style="text-align: center;">۵</td> </tr> <tr> <td colspan="5" style="border-top: 1px solid black;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۰</td> <td style="text-align: center;">۰</td> <td style="text-align: center;">۰</td> <td style="text-align: center;">۵</td> </tr> </table>						۹	۵	۵	۵	۵	+	۷	۰	۹	۵						۱	۰	۰	۰	۵	<table style="margin: auto;"> <tr> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">۷</td> <td style="text-align: center;">۳</td> <td style="text-align: center;">۳</td> <td style="text-align: center;">۳</td> <td style="text-align: center;">۳</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">+</td> <td style="text-align: center;">۶</td> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۴</td> <td style="text-align: center;">۳</td> </tr> <tr> <td colspan="5" style="border-top: 1px solid black;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">۷</td> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۱</td> </tr> </table>						۷	۳	۳	۳	۳	+	۶	۱	۴	۳						۷	۱	۱	۱	۱
۹	۵	۵	۵	۵																																															
+	۷	۰	۹	۵																																															
۱	۰	۰	۰	۵																																															
۷	۳	۳	۳	۳																																															
+	۶	۱	۴	۳																																															
۷	۱	۱	۱	۱																																															

<table style="margin: auto;"> <tr> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۶</td> <td style="text-align: center;">۸</td> <td style="text-align: center;">۸</td> <td style="text-align: center;">۲</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">+</td> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۰</td> <td style="text-align: center;">۷</td> <td style="text-align: center;">۷</td> </tr> <tr> <td colspan="5" style="border-top: 1px solid black;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۲</td> <td style="text-align: center;">۳</td> <td style="text-align: center;">۵</td> <td style="text-align: center;">۶</td> </tr> </table>						۱	۶	۸	۸	۲	+	۱	۰	۷	۷						۱	۲	۳	۵	۶	<table style="margin: auto;"> <tr> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> <td style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: inline-block;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">۷</td> <td style="text-align: center;">۸</td> <td style="text-align: center;">۸</td> <td style="text-align: center;">۴</td> <td style="text-align: center;">۲</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">+</td> <td style="text-align: center;">۹</td> <td style="text-align: center;">۸</td> <td style="text-align: center;">۸</td> <td style="text-align: center;">۷</td> </tr> <tr> <td colspan="5" style="border-top: 1px solid black;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">۷</td> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۱</td> <td style="text-align: center;">۱</td> </tr> </table>						۷	۸	۸	۴	۲	+	۹	۸	۸	۷						۷	۱	۱	۱	۱
۱	۶	۸	۸	۲																																															
+	۱	۰	۷	۷																																															
۱	۲	۳	۵	۶																																															
۷	۸	۸	۴	۲																																															
+	۹	۸	۸	۷																																															
۷	۱	۱	۱	۱																																															

د توکر او بدلو یوې فابریکې په لومړۍ ورځ ۴۳۰ متره توکر، په دوهمه ورځ ۷۴۰ متره توکر او په دریمه ورځ ۱۰۲۰ متره توکر تولید کړی دی معلوم یې کړئ چې په درې واړه ورځو کې یې ټوله څو متره توکر او بدلی دی.

اتم لوست: د جمعې د عملي ازمویل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې د عملي په صحیح رالي باندې خپل ځان ډاډه من کړي.

$$\begin{array}{r} 322 \\ + 1076 \\ \hline 1398 \end{array} ?$$

$$\begin{array}{r} 322 \\ + 1076 \\ \hline 1398 \end{array}$$

شاگر، فهيم ته وويل: کولای شي چې د ۳۲۲ عدد د ۱۰۷۶ له عدد سره جمع کړي؟
فهيم وويل هو، داسې يې جمع کوم:

شاگر وويل: څرنگه پوهیږي چې پوښتنه دې صحیح حل کړي ده او که غلطه؟

$$\begin{array}{r} 1076 \\ + 322 \\ \hline 1398 \end{array}$$

فهيم وويل: ددې کار د پاره د جمعې د اجزاوو د ځایونه بدلو او د جمعې عملیه سرته رسوو.

$$1398$$

څرنگه چې په دواړو حالتونو کې عینې عدد لاس ته راغلی نو ځواب صحیح دی.

لاندي پوښتني لومړی په کتابچو کې جمع او بیا يې و آزمویئ.

$$\begin{array}{r} 29764 \\ + 50235 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10810 \\ + 28015 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2345 \\ + 1023 \\ \hline \end{array}$$

۱. لاندې عددونه لومړی جمع او بیا یې امتحان کړئ؟

$$\begin{array}{r} 17891 \\ 7650 \\ \hline 3764 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 71864 \\ 63425 \\ \hline 15321 \end{array}$$

۲. د ۷۲۰۵ او ۶۰۱۰ عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ؟

۳. د ۹۹۹ له عدد څخه دوه مخکني او دوه وروستي عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ.

۴. په یوه بڼه کې ۸۰۰۰۰ د مڼو نیا لکیو شتوالی درلود ۱۶۷۴۵ نیا لکی یې نور کینودل او س په بڼه کې څو نیا لکي شته. په دوه ډوله یې ځواب په لاس راوړئ.

2

لاندې پوښتنې لومړی په خپلو کتابچو کې حل او بیا یې وازمویئ.

$$70042$$

$$1642$$

$$+ 20800$$

$$+ 8607$$

۲۵

څلورم فصل

تفریق

نهم لوست: له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق

هدف: زده کوونکي په دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو کې تفریق سرته ورسوي.

پاملرنه وکړئ:

احمد ۹۴ افغانۍ لري په ۲۲ افغانیو یې قلم او کتابچه راو نیول او س د احمد سره څو افغانۍ پاتې دي؟

$$94 - 22 = 72$$

یا:

۹۴	مفروق منه
۲۲	مفروق
۵۲	د تفریق حاصل

کریم ۱۳۸ کرېته منډې لري. که چېرې د هغو څخه ۲۸ کرېته منډې خرڅې کړي څو کرېته منډې د هغه سره پاتې دي؟

$$\begin{array}{r} 138 \\ - 28 \\ \hline 110 \end{array}$$

یوه هټی، وال ۳۹۸۰ متره ټوکر درلود که چېرې یې له هغو څخه ۷۸۰ متره ټوکر پلورلی وي څو متره ټوکر نور ورسره پاتې دی؟

$$\begin{array}{r} 3980 \\ - 780 \\ \hline 3200 \end{array}$$

ګواښ دننه

هر یو زده کوونکی دې یوه عبارتې پوښتنه ترتیب او حل کړي؟

۱- د اووه اويا زره د عدد څخه د اووه زره عدد تفریق کړئ.

۲- لاندې پوڀستني حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 1742 \\ - 1030 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 18927 \\ - 51706 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 19999 \\ - 1999 \\ \hline \end{array}$$

۳- په لاندې پوڀستنو باندې د تفریق عمليې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ.

$$\begin{array}{r} 17310 \\ - 2142 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 19952 \\ - 17310 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 19952 \\ - 2142 \\ \hline \end{array}$$

لاندې پوڀستني په خپلو کتابچو کې تفریق کړئ.

$$\begin{array}{r} 17132 \\ - 1847 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 18979 \\ - 1847 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 18979 \\ - 17132 \\ \hline \end{array}$$

لسم لوست: د تفریق د عملیې سرته رسول د پور اخیستلو د اړتیا په صورت کې

هدف: که چېرې د مفروق منه د کومې مرتبې رقم د مفروق د هم هغې مرتبې څخه کوچنی وي زده کونکي د وروستي رقم څخه په پور اخیستلو سره د تفریق عملیه سرته ورسولای شي.

ګرانو زده کوونکو څرنگه چې د عددونو په جمع کولو کې مو یو لسی د یويزو له مرتبې څخه ولسيزو ته او یو سلی د لسیز و له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړل، د عددونو په تفریق کې کولای شئ د لسیز و له مرتبې څخه یو لسی د یويزو مرتبې ته او یا د سلیزو له مرتبې څخه لسیزو ته او یا د ریزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړئ او د تفریق د عملیې په حل کې له هغه څخه کار واخلي.

۱ مثال:

$$\begin{array}{r} \textcircled{2} \quad \textcircled{14} \quad \textcircled{13} \\ 3 \quad 5 \quad 2 \\ - 1 \quad 7 \quad 5 \\ \hline 1 \quad 7 \quad 7 \end{array}$$

لاندې یو بښتې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 7 \quad 3 \quad 5 \quad 8 \\ - 6 \quad 3 \quad 5 \quad 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \quad 6 \\ - 1 \quad 1 \quad 2 \quad 4 \quad 8 \\ \hline \end{array}$$

د جمعې او تفریق تمرینونه:

۱- د کری، یا چوکات په د ننه کې دوه عددونه یو له بله سره جمع کری

۷۰۳ او ۸۴۰

۵۸۳ او ۶۰۷

۱۱۱ او ۱۰۴

۸۴ او ۲۵۶۴

۲۱۳ او ۱۰۰

۶۴۱ او ۳۷۲

۲- د کری، یا چوکات په د ننه کې دوه عددونه په نظر کې ونیسئ د لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کری.

۱۷۳۲ او ۴۸۱

۹۷۸ او ۱۰۰۰

۷۸۶ او ۳۲۵

۶۴۰ او ۱۹۲

۱۰۹ او ۳۰۰۵

۸۷ او ۱۷۶

۳- ۱۸۰ تنو چې سړي او شني جامې يې آغوستي دي، د خغاستي په يوي لوبې کې يې گډون وکړه چېرې ۹۲ تنو يې سړي جامې آغوستي وي څو تنو يې شني جامې آغوستي دي؟

۴- په يوه لومړني ښوونځي کې ۴۸۲ زده کوونکي دي که چېرې ۱۷۴ يې نجونې وي د هلاکاتو شمير معلوم کړئ؟

۵- په يوه الوتکه کې ۳۵۰ تنه مسافر دي ۲۳۰ تنه يې په يوه هوايي ډگر کې کوز شول او ۱۲۰ تنه نور نوموړي الوتکې ته وختل. اوس د مسافرينو شمير څو تنه دي؟

۶- په يوه کارتن کې ۱۰۰ دانه پيز دوه قطيېه قلمونه و. که چيرې ۶۸ دانې قلمونه زده کوو نو ته ویشل شوي وي نور څو دانې قلمونه پاتې دي؟

۷- که چيرې د دريم (الف) ټولگي په حاضرۍ کې ۳۷ زده کوونکي او د دريم (ب) په ټولگي کې ۴۳ زده کوونکي شامل وي ، په داسې حال کې چې په دواړو ټولگيو کې ۱۰ تنه غير حاضر دي ، نو په دواړو ټولگيو کې د حاضر زده کوونکو شمير معلوم کړئ؟

۸- د چرگانو په دوو فارمونو کې ۶۰۰ چرگان شته دي. که چيرې د هغه په يوه فارم کې ۲۷۹ چرگان وي د بل فارم د چرگانو شمير معلوم کړئ.

۹- که چيرې د چرگانو په يوه فارم کې ۲۰۵ چرگي او په بل کې ۳۱۱ چرگي وي. په دواړو فارمونو کې د جوړو چرگو شمير معلوم کړئ په داسې حال کې چې د هغو د ناروغو چرگو شمير ۲۱ وي؟

کورنۍ دنده

د تفریق یوه عبارتې پوښتنه و لیکئ او حل یې کړئ.

$$\begin{array}{r}
 ۱۴۲۱ \\
 + ۲۱۸ \\
 \hline
 \end{array}$$

۱۰- لاندې پوښتنه حل کړئ!

۱۱- احمد یو خوراک، محمود دوه خوراکه او سلیمه درې خوراکه کباب و خورل او د هوتل خاوند ته یې ۵۰۰ افغانۍ ورکولې که چیرې د یو خوراک کباب قیمت ۵۰ افغانۍ وي معلوم کړئ چې هو تلي بیرته څو افغانۍ باید ورکړي؟

۱۲- کریم ۹۸۰ افغانۍ درلودې خپلو دربو زامنو هر یو ته یې ۹۹ افغانۍ د بنسو ونځي د اړتیا شیانو لپاره ورکړي، معلوم کړئ چې د کریم سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۱۳- د $۶۴ = ? - ۱۲۵$ د تفریق عملیه په نظر کې ونیسئ هغه حل کړئ! بیا داسې عبارت ورته ولیکئ چې د عملیې مفهوم وپېښي.

لاندې پوښتني دي زده کوونکي په خپلو کتابچو کې وليکي.

-۳	۸۱۱۰ - ۶۱۸ ----- 	-۲	۴۰۳۹ + ۷۰۴۷ + ۲۰ ----- 	-۱	۱۰۹ + ۶۱۳ + ۷۸ -----
		-۵	۱۲۱۴ - ۱۲۱۴ ----- 	-۴	۴۰۱۷ + -----

۱۴- د (۷۸۶۴۲) او (۱۹۸۷۶) عددونو څخه کوم یو یې لوی او کوم یې کوچنی دی؟ له لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ!

۱۵- د $>$ او $<$ نښې په څه نامه سره یادېږي، د پوښتنو تشخایونه په مناسبو نښو سره ډک کړئ!

$$۲۳۴۵۱ \quad \square \quad ۷۶۴۲$$

$$۴۳۵۲۰ \quad \square \quad ۴۳۲۱۶ + ۳۰۴$$

$$۴۳۲۱۶ \quad \square \quad ۴۳۵۲۰ - ۳۰۴$$

$$۷۸۴۳۰ \quad \square \quad ۸۷۹۸۶$$

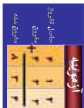
لاندې پوښتنې حل کړئ!

$$\begin{array}{r} ۱۸۰۴۲ \\ - ۸۷۲۴ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۷۶۴۲۱ \\ - ۶۷۸۴۰ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۷۶ \\ - ۹۳۲۷ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ - ۹۲۴۶۸ \\ \hline \square \end{array}$$

یو و لسم لوست: د تفریق د عملیې آزمونه

هدف: زده کورنکي پوه شي چې د تفریق پوښتنه يې په صحيح توگه حل کړي ده او که نه؟

د دې لپاره چې پوه شو د تفریق پوښتنه مو په صحيح او سمه توگه حل کړي ده او که نه؟ هغه په لاندې توگه آزمو یو:

آز مونه		مثال	
د تفریق حاصل	د تفریق حاصل	مفروق منډه	د تفریق حاصل
$4 + 1 = 5$	$2 + 2 = 4$	$8 - 4 = 4$	$3 - 1 = 2$
$4 + 2 = 6$	$2 + 3 = 5$	$4 - 2 = 2$	$4 - 1 = 3$
$4 + 3 = 7$	$2 + 4 = 6$	$4 - 1 = 3$	$4 - 2 = 2$
$4 + 4 = 8$	$2 + 5 = 7$		

د تفریق د عملیې د آزموینې لپاره لومړی د تفریق حاصل له مفروق سره جمع کوو که چیرې مفروق منډه لاس ته راشي پوښتنه صحیح ده او له هغه پرته غلطه ده.

۱- د حل شوي مثال په توگه لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او وازمو یئ!

آز مونه:

$$\begin{array}{r} 8447 \\ - 6245 \\ \hline \end{array}$$

آز مونه:

$$\begin{array}{r} 7629 \\ - 4552 \\ \hline \end{array}$$

هر زده کونکی دې په خپله یوه پوښتنه وليکي او حل دې کړي بیا دې وازمو یي.

۲- لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او امتحان کړئ.

ج:

$$\begin{array}{r} 100000 \\ - 99999 \\ \hline \end{array}$$

ب:

$$\begin{array}{r} 7325 \\ - 1976 \\ \hline \end{array}$$

الف:

$$\begin{array}{r} 6420 \\ - 1840 \\ \hline \end{array}$$

۳- یوه بڼوال ۱۰۸۰ نیالګي وپلورل، ۲۱۰ نیالګي له هغه سره پاتې شول. معلوم یې کړئ چې نوموړي بڼوال ټول څو نیالګي درلودل؟

۴- یوه مال لرونکي ۱۲۰۰۰ مېړني درلودې، نوموړي ۹۰۴ مېړني وپلورلي معلوم یې کړئ چې څو مېړني ورسره پاتې دي؟

۵- یوه ټوکر خرڅونکي په څلورو ورځو کې د ۸۷۶۰۲ افغانیو ټوکر پلورلی دی. که چیرې په لومړۍ ورځ یې د ۱۰۸۰۰ افغانیو، په دویمه ورځ یې د ۱۶۰۷۰ افغانیو او په درېمه ورځ یې د ۳۸۰۰۰ افغانیو ټوکر پلورلی وي. د هغه د څلورمې ورځې پلورنه معلومه کړئ؟

۶- یو تن مامور په میاشت کې ۳۴۰۰ افغانۍ معاش اخلي که چیرې ۹۰۰ افغانۍ د اورو او ۲۰۰۰ افغانۍ د کور کرایه ورکړي. څو افغانۍ له هغه سره پاتې کېږي؟

۷- یوه بزګر په یو کال کې ۵۰۰ مننه غنم حاصل واخیست، ۲۰۰ مننه یې د خپل خوراک لپاره وساتل، پاتې څومره غنم وپلوري تر څو خپلې نورې اړتیاوې بشپړې کړي؟

ګواښ هډه

زده کوونکي دې د خپلې پوهې او ذوق سره سم د تفریق یوه عبارتې پوښتنه ترتیب کړي، بیا دې هغه حل او وآنمومي؟

پنځم فصل: د عددونو خط

دولسم لوست: د عددونو د خط پېژندنه

هدف: زده کونکي د عددونو خط وپېژني او په ترتيب سره عددونه په هغه باندې وليکلي شي.

په لوبگي کې د زده کونکو فعاليت

۱- د عددي کارونو د شکلونو څخه په کار اخېستني سره د

لاندي جدول تش ځايونه ډک کړئ!

۱	۳		۶		۱۰	۱۲		۱۵		۱۸	
---	---	--	---	--	----	----	--	----	--	----	--

۲- د پورته ډک شوي جدول څخه په کار اخستني سره د لاندي خط په هغو ټکو باندې چې عدد ليکل شوی نه دی په ترتيب سره په خپلو کتابچو کې د هغو اړوند عدد وليکئ.

الف: د پیل ټکی په صفر کې قرار لري.

ب: د صفر ټکی د عددي خط د پیل (مبدأ) په نامه یادېږي.

ج: دا ډول خط د عددونو د خط په نامه یادېږي.

د: د ۵، ۶، ۷، ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰

۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷

سره د کین لوری

۱- د عددونو یو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د هغه په مخ باندې لس ټکي په مساوي فاصلو سره جلا کړئ! په ترتیب

سره عددونه له کین لوري څخه بڼې لوري ته ولیکئ!

۲- یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته په قدم و هلو پیل وکړي او نور زده کوونکي دې د هغه قدمونه حساب کړي او د عددونو د خط په مخ باندې دې و بڼي.

۳- د ۲، ۵، ۷، ۶ او ۴ عددونه په ترتیب سره د عددي خط په مخ و لیکئ.

۴- د ۹، ۳، ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۸، ۱ او ۴ عددونه په ترتیب سره د

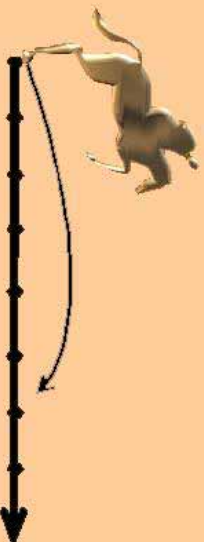
کوچنیو عددونو څخه د لویو عددونو خوا ته ولیکئ!

۵- د لاندې خط ټکي په نظر کې ونیسئ! عددونه په ترتیب سره د کین لوري څخه بڼې لوري ته ولیکئ!

ګواښ دنده

د عددونو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د ۸، ۶، ۷، ۵، ۴، ۲، ۱ او ۳ عددونه په ترتیب سره د عددونو په خط باندې ولیکئ.

د یار لسم لوست: د دوو لسونو په شا او خوا کې د عددونو پر تله

هدف: زده کونکي لسونو ته نژدې عددونه یعنی (۱۰، ۲۰، ۳۰، ۴۰، ...) ته نژدې عددونه) تشخیص کړای شي.

مثال: د ۲۲ عدد د عددونو په خط باندې په لاندې توګه بنسودل شوی دی، د ۲۲ عدد کوم یوه لسونو ته نژدې دی؟ یعنی ۲۰ ته او که ۳۰ ته نژدې دی؟

د خط په مخ باندې لیدل کېږي چې د ۲۲ عدد د ۲۰ او ۳۰ عددونو په منځ کې قرار لري څرګه چې ۲۲ له ۲۰ څخه د ۲ واحدونو په اندازه او د ۳۰ څخه د ۸ واحدونو په اندازه فاصله لري نو ۲۲ د ۲۰ عدد ته نژدې دی، نسبت د ۳۰ عدد ته نوموړی ۲۲ په ۲۰ باندې حساب و و.

پوښتنه: آیا تاسو ۲۵ په ۲۰ او ۳۰ باندې شمېرئ یعنی کوم یوه ته نژدې دی؟

جواب: د ۲۵ او ۳۰ په منځ کې قرار لري. کله چې داسې پېښېږي مونږ هغه د لوی لس خواته شمېر و یعنی د ۳۰ عدد ته نژدې شمېر و.

- ۱- هغه عددونه چې د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې قرار لري کوم یې ۱۰ ته او کوم یې ۲۰ ته شمېرل کېږي؟ جلا جلا یې ولیکئ!
- ۲- هغه عددونه چې د ۳۰ او ۴۰ په منځ کې قرار لري کوم عددونه چې ۳۰ ته شمېرل کېږي (نژدې دی)؟ ویې لیکئ!

د ۹۳، ۹۸، ۹۷، ۹۵، ۹۱ او ۹۱ په عددونو کې کوم یو یې چې ۹۰ او یا ۱۰۰ ته شمېرل کېږي جلا، جلا یې ولیکئ.

۱- لاندې عدد ډیر نژدې لس ته د حل شوي مثال په توګه و شمیرئ او تش ځایو ته ډک کړئ!

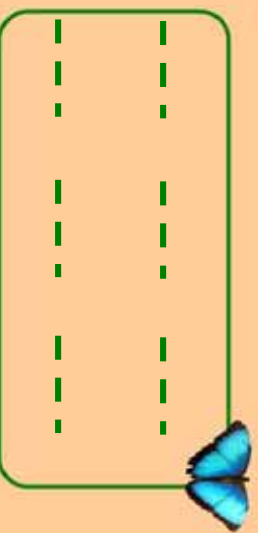
<input type="text"/>	۶۵	<input type="text"/>	۶۷	<input type="text"/>	۶۰	<input type="text"/>	۶۱
<input type="text"/>	۶۱	<input type="text"/>	۶۳	<input type="text"/>	۶۳	<input type="text"/>	۶۹

۲- لاندې د عددونو خط په نظر کې ونیسئ در کړل شوي عددونه ډیر نژدې لسو ته و شمیرئ او تش ځایو ته ډک کړئ.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰
<input type="text"/>	۴۶	<input type="text"/>	۴۸	<input type="text"/>	۴۷	<input type="text"/>	۴۴	<input type="text"/>	۴۵

۳- هغه عددونه چې ۷۰ ته شمیرل کېږي یعنې نژدې دي په خپلو کتابچو کې په ترتیب سره ولیکئ!

۴- څو عددونه ۵۰ ته شمیرلای شئ یعنې ۵۰ ته نژدې دي؟

د ۷۶، ۷۵، او ۷۴ عددونه کوم یوه لس ته شمیرل کېږي؟

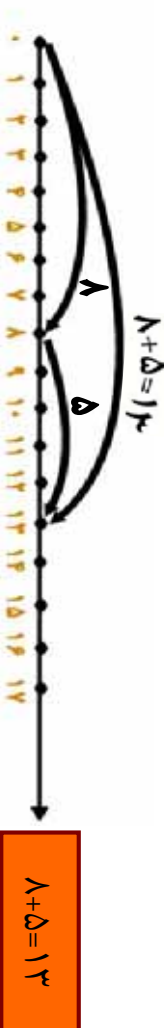

څوار لسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخیستني سره د جمعې عمليه

هدف: زده کونکی وکړای شي د جمعې عمليه په عددي خط باندې سرته ورسوي.

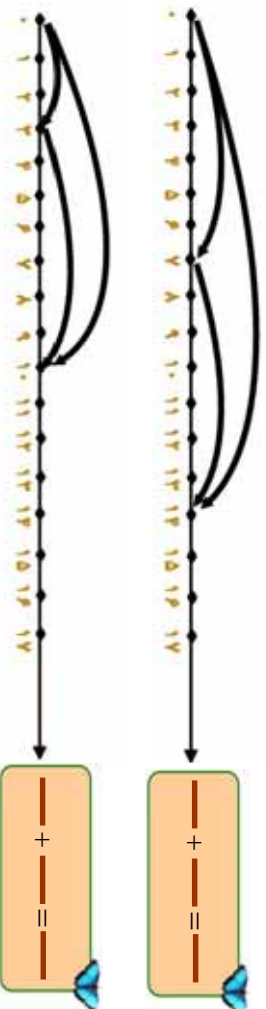
مثال: د $8+5=13$ د جمعې عمليه په عددي خط باندې داسې سر ته رسوو.

لومړی د لاندې عددي خط په مخ باندې د ۸ عدد په نښه کوو، وروسته له هغه د په نښه شوي نقطې څخه د ۵ واحدونو په اندازه پسي خواته حرکت کوو. لیدل کیږي چې د ۱۳ عدد ته رسینو د ا عدد د ۸ او ۵ د عددونو د جمعې حاصل پېښي.

پو پښتني:

د لاندې شکلونو له مخې د ریاضي افاده یې ولیکئ او د جمعې عمليه سر ته ورسوئ!

ګواښ ښه

لاندې عمليې د عددي خط په مخ باندې سر ته ورسوئ:

$$۳+۶=۹$$

$$۳+۴=۷$$

$$۸+۷=۱۵$$

$$۶+۴=۱۰$$

پنځلسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخیستنې سره د تفریق عملیه

هدف: زده کوونکي وکړای شي په عددي خط باندې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

لومړی مثال: غواړو د عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه د ۶ عدد تفریق کړو. د عددي خط په مخ باندې د صفر له نقطې څخه د ۱۱ واحدو په اندازه بنسې خواته حرکت کوو. وروسته د هم هغه عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه کیښی خواته د ۶ واحدو په اندازه شاته گرځو او حرکت کوو. لیدل کیږي داسې نقطې ته رسېږو، چې د ۵ عدد رابنډیې د شکل له مخې معلومېږي چې د ۵ د رقم او د حرکت د لومړني نقطې تر منځ واټن ۵ واحد دی. او په ریاضي کې د هغه عملیه داسې لیکو.

دوهم مثال: د صفر له نقطې څخه بنسې خواته ۱۲ واحدو حرکت کوو ترڅو د ۱۲ نقطې ته ورسېږو. وروسته له هغه د ۱۲ د نقطې څخه د ۸ واحدو په اندازه کیښی خواته گرځو لیدل کیږي چې د ۴ نقطې ته رسېږو د هغه عملیه داسې لیکو.

$$12 - 8 = 4$$

د عددي خط څخه په کار اخیستنې سره د تفریق لاندې عملیې سرته ورسوئ.

$$12 - 8 = 4$$

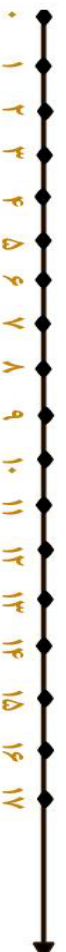
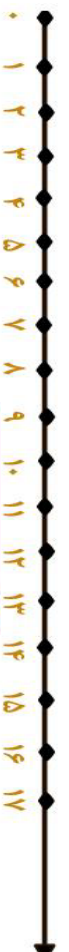

<input type="text"/>	-	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>
----------------------	---	----------------------	---	----------------------

<input type="text"/>	-	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>
----------------------	---	----------------------	---	----------------------

۱- د تفریق لاندې عملي سر ته ورسوئ او د عددي خط په مخ باندې وښیاست؟

۲- په عددي خط باندې د مثال سره سم د لاندې عددونو د جمعې او تفریق عملي وښیاست؟

$15 - 5 = ?$

ب:

$4 + 1 = 10$

مثال:

$10 + 5 = ?$

$10 - 4 = 6$

$1 + 5 = ?$

الف:

$11 - 1 = ?$

که چېرې ستاسو د ښوونځي د وره او د ټولگي د وره ترمنځ واټن ۵۰ متره وي د ټولگي او ښوونځي ترمنځ واټن پیدا کړئ!

شپږم فصل ضرب

شپږ لسم لوست : د ضرب د عمليې د مفهوم پيژندنه

هدف : زده کورنکي د ضرب عمليه په داسې حال کې چې د جمعې اجزاي مساوي وي د جمعې کولو د ډيرې لږې طريقې په مفهوم وپيژني.

په لولگي کې د زده کورنکو فعاليت

- لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ او په شفاهي توگه ورته ځواب ووايست:
- ۱- په څو بساخونو باندې دوه، دوه مرغۍ ناستې دي؟ تولي څو کيږي؟

- ۲- څو گلدانې وينئ؟ په هره گلدانې کې څو گلان دي؟ ټول څو گلان کيږي؟

لومړۍ مثال:

- څو قايه دي؟ په هر قاب کې څو ناکونه دي؟ د ټولو ناکونو شمېر څو کيږي؟

$$۲+۲+۲+۲=۸$$

- په پورته عمليه کې د ۲ رقم ۴ واري ليدل کيږي په دې معنا چې: ۲×۴ واري ۲ د ۸ سره مساوي کيږي او د ضرب په شکل يې داسې ليکو. $۲ \times ۴ = ۸$
- داسې لوستل کيږي، ۲ ضرب په ۴ کې مساوي له ۸ سره کيږي.

۲ مثال:

شپڼ ستوري په څو ګر و پو نو کې و ښئ ټول څو ستوري کيږي؟

$$1 + 1 + 1 + 1 = 24$$

$$1 \times 4 = 24$$

هغه د ضرب په شکل داسې لیکو:

۱- د لاندې شکلونو د جمعې او ضرب افادې وليکئ!

۲- د چاپېريال د موادو په واسطه د 4×3 افاده د جمعې په شکل وښايست!

لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ د هغو د

جمعې او ضرب افادې په خپلو کتابچو کې

ولیکئ او حل يې کړئ!

$$\begin{array}{ccccccc} + & - & + & - & + & - & + \\ + & - & + & - & + & - & + \\ + & - & + & - & + & - & + \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \text{---} \\ \times \text{---} \\ \hline \text{---} \end{array}$$

۱- تش خایونه د ژبني ضرب او د ضرب د معلوم جز څخه په کار اخیستني سره په مناسبو عددونو سره ډك كړئ:

$\square \times 4 = 16$	$\square \times 3 = 27$	$\square \times 2 = 18$
$5 \times \square = 35$	$4 \times \square = 24$	$\square \times 3 = 24$

۲- د كين لوري د جدول له بشپړي كولو وروسته د لوبيا، ورو ډبرو، لرگو، او يا د چاپير يال د نورو توکو څخه په کار اخیستني سره د بڼي لوري د جدول تش خایونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$
$6 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$
$7 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$
$8 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$
$9 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$
$10 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$

۳- د لوبيا، ورو ډبرو او يا د چاپير يال د نورو توکو څخه په کار اخیستني سره د لاندني جدول تش خایونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

$\times$	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱										
۲										
۳										
۴										
۵										

اووه لسم لوست: ۶ او ۷ د ژبنی ضرب جدول پېژندنه

هدف: زده کورنکي د ۶ او ۷ ژبنی ضرب مشق او تمرین وکړي او کار ور څخه و اخیستلي شي.

پاملرنه و کړئ!

۱	×	۶	=	۶
۲	×	۶	=	۱۲
۳	×	۶	=	۱۸
۴	×	۶	=	۲۴
۵	×	۶	=	۳۰
۶	×	۶	=	۳۶
۷	×	۶	=	۴۲
۸	×	۶	=	۴۸
۹	×	۶	=	۵۴
۱۰	×	۶	=	۶۰

۱	×	۷	=	۷
۲	×	۷	=	۱۴
۳	×	۷	=	۲۱
۴	×	۷	=	۲۸
۵	×	۷	=	۳۵
۶	×	۷	=	۴۲
۷	×	۷	=	۴۹
۸	×	۷	=	۵۶
۹	×	۷	=	۶۳
۱۰	×	۷	=	۷۰

زده کوونکي دي د پورتنی جدول سره سم یو جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي بیا دي د ۷ او ۸ ژبنی ضرب په کې ولیکي.

۱. دژبني، ضرب څخه په کار اخستني سره لاندې تشخایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ!

$4 \times \square = 24$	$4 \times 7 = \square$
$\square \times 1 = 24$	$7 \times \square = 49$
$\square \times 7 = 28$	$1 \times \square = 36$
$7 \times \square = 35$	$\square \times 7 = 49$
$1 \times 5 = \square$	$7 \times \square = 56$
$\square \times 1 = 42$	$\square \times 1 = 54$
$1 \times \square = 48$	$9 \times 7 = \square$
$\square \times 7 = 56$	$1 \times \square = 54$
$7 \times 1 = \square$	$\square \times 7 = 63$
$\square \times 5 = 35$	$\square \times 1 = 48$

لااندې عددونه ضرب کړئ!

$3 \times 7 = \square$	$4 \times 9 = \square$	$5 \times 8 = \square$
$7 \times 3 = \square$	$9 \times 4 = \square$	$8 \times 5 = \square$

۲. لاندې پوښتنې حل کړئ!

$4 \times 7 =$	<input type="text"/>	$3 \times 8 =$	<input type="text"/>
$7 \times 4 =$	<input type="text"/>	$8 \times 3 =$	<input type="text"/>
$5 \times 7 =$	<input type="text"/>	$4 \times 8 =$	<input type="text"/>
$7 \times 5 =$	<input type="text"/>	$8 \times 4 =$	<input type="text"/>
$1 \times 7 =$	<input type="text"/>	$5 \times 8 =$	<input type="text"/>
$7 \times 1 =$	<input type="text"/>	$8 \times 5 =$	<input type="text"/>

۳. لاندې پوښتنې د مثال سره سمې حل کړئ!
مثال:

$$\begin{array}{r} 24 \\ \times 7 \\ \hline 168 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ \times 7 \\ \hline \square \\ 76 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 22 \\ \times 6 \\ \hline \square \\ 46 \\ \hline \square \end{array}$$

د ۶ او ۷ ژبني ضرب په یوه جدول کې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

اتلسم لو ست: ۸، ۹ او ۱۰ عدونو د ژبني ضرب جدول پيژندنه

هدف : زده کوونکی د ۸، ۹ او ۱۰ په ژبني ضرب باندې پوه شي او په ورځيني ژوند کې کار ورڅخه واخلي .

د ژبني ضرب لاندې جدول ته پاملرته وکړئ:

۱	×	۱۰	=	۱۰
۲	×	۱۰	=	۲۰
۳	×	۱۰	=	۳۰
۴	×	۱۰	=	۴۰
۵	×	۱۰	=	۵۰
۶	×	۱۰	=	۶۰
۷	×	۱۰	=	۷۰
۸	×	۱۰	=	۸۰
۹	×	۱۰	=	۹۰
۱۰	×	۱۰	=	۱۰۰

۱	×	۹	=	۹
۲	×	۹	=	۱۸
۳	×	۹	=	۲۷
۴	×	۹	=	۳۶
۵	×	۹	=	۴۵
۶	×	۹	=	۵۴
۷	×	۹	=	۶۳
۸	×	۹	=	۷۲
۹	×	۹	=	۸۱
۱۰	×	۹	=	۹۰

۱	×	۸	=	۸
۲	×	۸	=	۱۶
۳	×	۸	=	۲۴
۴	×	۸	=	۳۲
۵	×	۸	=	۴۰
۶	×	۸	=	۴۸
۷	×	۸	=	۵۶
۸	×	۸	=	۶۴
۹	×	۸	=	۷۲
۱۰	×	۸	=	۸۰

زده کوونکی دې د ۸ او ۹ ژبني ضرب د کاغذ په توتو باندې و لیکي او یاد دې کړي .

۱- د ۸ ژبني ضرب څخه په کار اخستني سره لاندې تشخاړونه وکړئ.

۸۰		۵۶		۲۴		۸
----	--	----	--	----	--	---

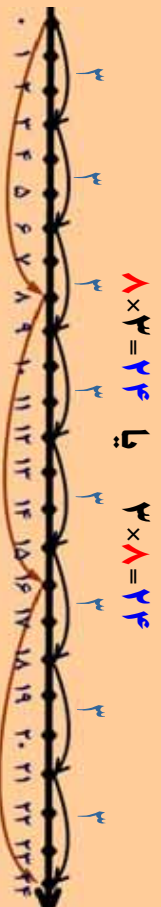
۲- د ۹ او ۷ د ژبني ضرب په نظر کې نيولو سره لاندې تشخاړونه وکړئ.

۹	۱۸		۳۶					۸۱
---	----	--	----	--	--	--	--	----

۷		۲۱			۴۲				۶۳
---	--	----	--	--	----	--	--	--	----

۳- په يوه بڼه کې ۸ هلاکانه د مڼو په تولو بوخت دي که چېرې هر هلاک ۷ دانې مڼې تولى کړي وي معلوم کړئ چې تولى يې څو مڼې تولى کړي دي.

۴- د لاندې مثال سره سم څو پوښتني درکول شوي دي د عددي خط په مخ باندې وښايست.

الف: $9 \times 2 = 18$ $2 \times 9 = 18$

ب: $4 \times 6 = 24$ $6 \times 4 = 24$

۵- لاندې پوښتني د حل شوي مثال په ډول حل کړئ.

۱۲۸   ۴۷   ۱مثال ۱

$$\begin{array}{r} \times \\ 9 \\ \hline 1152 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 8 \\ \hline 376 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 38 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 24 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 114 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 289 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 98 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 178 \\ \hline \square \end{array}$$

۶- د لاندې تساوي صحيح والی د حل شوي مثال په ډول

معلوم کړئ!

مثال:

$$\begin{array}{c} (8 \times 1) \times 7 \\ \downarrow \quad \downarrow \\ 8 \times 7 = 56 \end{array} = \begin{array}{c} (8 \times 7) \times 1 \\ \downarrow \quad \downarrow \\ 56 \times 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (1 \times 1) \times 8 = (1 \times 8) \times 1 \\ (9 \times 0) \times 7 = (9 \times 7) \times 0 \end{array}$$

نواسم لوست: د (۱۰-۱) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخستلو طریقه

هدف: زده کوونکي د ژبني ضرب جدول وپېژني او له هغه څخه کار واخستلای شي.

د لاندې ژبني ضرب جدول ته پاملرنه وکړئ:

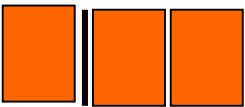
x	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰

د جدول نه د کار اخېستني طریقه:

د ۵×۴ د ضرب د پیدا کولو له پاره د ښي لاس یوې گوتې ته د لومړي لیک د ۴ له عدد څخه کښته خواته حرکت ورکړئ او د کښي لاس یوې گوتې د لومړۍ ستنې (ستون) د ۵ له عدد څخه ښي خواته حرکت ورکړئ په نتیجه کې دواړه گوتې په یوه عدد باندې سره یوځای کیږي کله چې عدد و لولئ لیدل کیږي چې د ۲۰ عدد دی چې د ۴×۵ د افادې د ضرب حاصل دی یعنی: $۲۰ = ۴ \times ۵$

۵- په ۸، ۶ او ۴ عددونو کې ډیر لوی عدد لږه ویر کو چني عدد سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې پیدا کړئ.

۶- لطیفې ۹ قطی، تباشیر ۹ او نیول که چیرې په هرې قطی کې ۸ قلمه تباشیر وي معلوم یې کړئ چې لطیفې څو قلمونه تباشیر راښوای دي؟

۷- د ژبني ضرب د جدول په مرسته لاندې جدول وکړئ.

×	۸	۷	۹	۵	۶
۸					
۷					
۹					

زده کوونکي دي لاندې پوښتني حل کړي.

۲۲	×	۹		۱۶	×	۵		۱۵	×	۸		۱۴	×	۷		۲۴	×	۴	

شلم لوست: د ضرب په عمليه کې د بدلون (تبدیلی) خاصیت

هدف: زده کوونکي پوه شي که چېرې د ضرب په عمليه کې د ضرب د اجزاو ځایونه سره بدل شي د ضرب حاصل بدلون نه مومي.

لو مری مثال: تاسو پوهیږئ چې: $1+1+1+1+1=5$

د ضرب حاصل د ضرب لړۍ جز د ضرب لړۍ جز

$$6 \times 5 = 30$$

یا:

اوس غواړو چې د 5 عدد 1 واري جمع کړو.

$$5+5+5+5+5=25$$

د ضرب لړۍ جز د ضرب لړۍ جز

$$5 \times 6 = 30$$

یا:

د دوو پور تینو افادو له پر تله کولو څخه نتیجه اخستل کیږي چې د ضرب د اجزاو د ځایونو په بدلون سره د ضرب حاصل بدلون نه کوي. یعنی:

$$6 \times 5 = 5 \times 6 = 30$$

پوهیږئ:

۱- د $5 \times 7 = \square$ افاده په نظر کې ونیسئ.

الف: د ضرب کوم جز نا معلوم دی؟

ب: د 7 عدد د ضرب کوم جز دی؟

ج: د 5×1 عدد په څه نامه یادېږي؟

د: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

۲- د $5 \times 7 = \square$ په افاده کې.

الف: د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟

ب: نامعلوم جز یا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

ج: د (۱) او (۲) پوښتنو افادې یو له بله سره پر تله کړئ و وایاست چې څه توپیر لري؟

د : کوم مفهوم چې د (۱) او (۲) پوښتنو له پرته کولو څخه لاس ته راغلی په خپلو کتابچو کې وليکئ.

۳- د حل شوي مثال په ډول تش ځايونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

مثال :

$$\begin{array}{ccccccc} 7 & \times & 6 & = & 6 & \times & 7 & = & 42 \\ 6 & \times & & = & & \times & 6 & = & 54 \\ 7 & \times & 8 & = & & \times & 7 & = & \end{array}$$

د کين لوري له څخه په کار اخستني سره د ښي لوري ضرب بشپړ کړئ.

$$\begin{array}{ccccccc} 6 & \times & 7 & = & & & 7 & \times & & = & 42 \\ 9 & \times & 7 & = & & & & \times & 9 & = & 63 \\ 3 & \times & 8 & = & & & & \times & 8 & = & \\ 6 & \times & 4 & = & & & & \times & 6 & = & 24 \\ 7 & \times & 3 & = & 21 & & & \times & 3 & = & \end{array}$$

۴- په لاندې پوښتنو کې تش ځايونه ډک کړئ.

ت: $7 \times \square = 70$

ب: $\square \times 4 = 40$

الف: $\square \times 4 = 4$

۵- لاندې جدولونه بشپړ کړئ.

$\times$	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۰			۳۰			۶۰			۹۰	
$\times$	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۷				۲۸						
$\times$	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸			۱۶		۴۰		۵۶		۷۲	

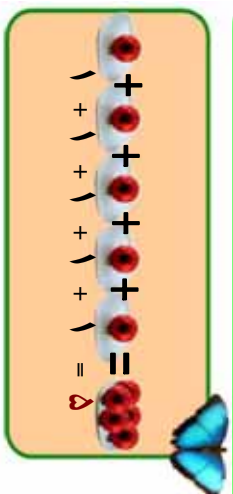

په لاندې تشو ځايونو کې داسې عددونه وليکئ چې د ضرب حاصل بدلون ونکړي.

$$\begin{array}{l} \square \times 4 = 4 \times 7 = \square \\ 8 \times 4 = \square \times 8 = \square \end{array}$$

یو ویستم لوست: دیوه عدد ضربول په ۱، ۱۰، ۱۰۰ او ۱۰۰۰ کې

هدف: ۱- زده کورنکي د یوه عدد ضربول په ۱، ۱۰، ۱۰۰ او ۱۰۰۰ کې د یوې آسانې طریقی په توګه وپېژني.
۲- زده کورنکي پوه شي، که چېرې د (۱) عدد په هر عدد کې یا هر عدد د یوه په عدد کې ضرب شي د ضرب حاصل یې په خپله هم هغه عدد دی.

په لنډ ډول داسې لیکل کېږي:

$$1 \times 10 = 10$$

کولای شو چې د ضرب عملیه په لاندې ډول هم وښیو.

په پورته شکل کې ۵ دانې منې یو وارې وینو نو د ضرب عملیه یې داسې لیکو.

$$5 \times 1 = 5$$

له پورته دوو عملیو څخه دا نتیجه لاس ته راځي که چېرې (۱) په هر عدد کې او یا هر عدد په (۱) کې ضرب شي د ضرب حاصل یې په خپله هم هغه عدد دی، نو لیکلی شو چې:

$$1 \times 8 = 8$$

$$8 \times 1 = 8$$

$$4 \times 1 = 4$$

$$1 \times 4 = 4$$

$$64 \times 1 = 64$$

$$1 \times 64 = 64$$

په لړلګې کې د زده کورنګو فعالیت

په تشو ځایونو کې د مثال په ډول مناسب عدد ولیکئ!

مثال: $۱ \times ۵ = ۵$

$$۱ \times ۱۸۲ = \square$$

$$۱ \times ۷۱ = \square$$

$$۱ \times ۱ = \square$$

$$\square \times ۴۲۰ = ۴۲۰$$

$$\square \times ۲۵۴ = ۲۵۴$$

$$\square \times ۱ = ۱۲۷۸$$

$$۳۰۷ \times \square = ۳۰۷$$

$$۱۹۴ \times ۱ = \square$$

$$۲۷۸۱ \times ۱ = \square$$

$$۴۰۰۵ \times \square = ۴۰۰۵$$

$$۷۰۰۲ \times ۱ = \square$$

$$۱ \times \square = ۲۷۶۴$$

$$\square \times ۲۶۵ = ۲۶۵$$

$$۷۶۴ \times \square = ۷۶۴$$

$$۶۰۱ \times ۱ = \square$$

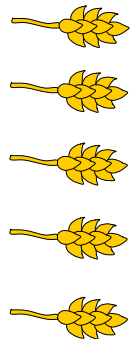
زده کوونکي د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

$$۶۱ \times ۱ = ?$$

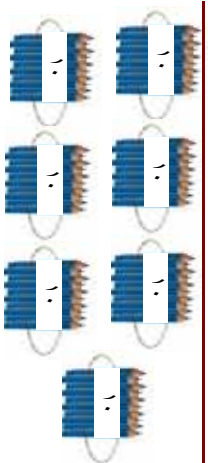
$$۱۸۴ \times ۱ = ?$$

$$۱ \times ۷۴۰ = ?$$

د ۱۰ ضربول په يوه عدد كې:
 $۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۵۰$

تاسو پو هينئ چي:
 ۱۰ پنځه واري جمع شوي دي.
 $۱۰ \times ۵ = ۵۰$

مثال: $۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۷۰$
 اووه واري جمع شوي دي.
 $۱۰ \times ۷ = ۷۰$

له پورته شكلونو او عمليو څخه معلومېږي كه چيري ۱۰ په هر عدد كې ضرب شي او يا هر عدد په ۱۰ كې ضرب شي، لومړي يو په هم هغه عدد كې ضربو بيا د ضرب د حاصل ښي خواته يو صفر ليكو يا په لنډه توگه د هم هغه عدد ښي خواته يو صفر ږدو او د ضرب د حاصل په ځاى كې يې ليكو.
 لکه:

$$۱۰ \times ۹ =$$

$$۱۰ \times ۱۳۴ =$$

$$۱۰ \times ۷۶۸ =$$

$$۸ \times ۱۰ =$$

$$۷۲۱ \times ۱۰ =$$

$$۲۳۵۶ \times ۱۰ =$$

د (۱) د عدد ضربول په يوه رقمي عددونو كې او د (۱۰) ضربول په يوه رقمي عددونو كې په نظر كې ونيسئ! د لاندې جدول تش ځايونه ډك كړئ! نتیجه يې وليکئ! چې يو د بله سره څه توپير لري.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱			۳		۵			۸	
۱۰			۳۰		۵۰			۸۰	

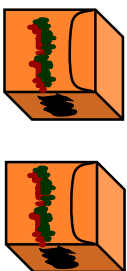

په تښو ځایونو کې مناسب عدد وليکۍ!

	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	

	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	

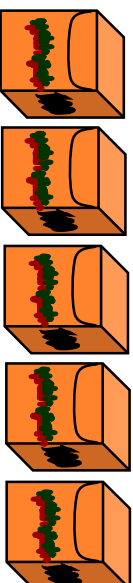
د ۱۰۰۰ ضربول په يوه عدد کې:

$$۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ = ۲۰۰۰$$

دوه ځلي ۱۰۰۰ ليدل کېږي.

$$۱۰۰۰ \times ۲ = ۲۰۰۰$$

$$۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ = ۵۰۰۰$$

$$۱۰۰۰ \times ۵ = ۵۰۰۰$$

د پورتنیو عملیو او شکلونو څخه نتیجه لاس ته راځي که چېرې ۱۰۰ په یوه عدد کې یا یو عدد په ۱۰۰ کې ضرب شي کولی شو عدد د ضرب په حاصل کې وليکو او ښي خوا ته یې دوه صفرونه کېښو. دوه

يو بښتني:

لاندې يو بښتني په خپلو کتابچو کې وليکئ! د حل شوي مثال په ډول يې حل او تش ځايونه يې ډک کړئ!

$$۱۰۰۰ \times ۲ = ۲۰۰۰$$

۱۰۰۰	×		=	۴۰۰
	×	۶	=	۶۰۰
۱۰۰۰	×		=	۹۰۰
۹	×		=	۹۰۰

$$۱۰۰۰ \times ۱۰ = ۱۰۰۰۰$$

	×	۱۱	=	۱۱۰۰
۱۰۰۰	×		=	۲۵۰۰
	×	۲۰	=	۲۰۰۰
	×	۱۰۰	=	۲۰۰۰

که چېرې په يوه کارتن کې ۱۰۰ پاکټه چاکلېټ وي معلوم يې کړئ چې په ۷ کارتنو کې څو پاکټه چاکلېټونه دي؟

۱- لاندې عددونه یو له بله سره ضرب کړئ!

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 81 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 \\ \times 82 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 84 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 89 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 71 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 604 \\ \times 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 \\ \times 604 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 740 \\ \times 100 \\ \hline \end{array}$$

۲- یوه هتۍ وال ۱۰۰ متره توکر وپورل که چیرې د هغه د یوه متر توکر بیه ۱۸ افغانۍ وي، معلوم کړئ چې څو افغانۍ یې په لاس راوړي دي.

۳- که چیرې یوې کورنۍ په یوه میاشت کې د ۱۰۰ افغانیو پوره رانیولې وي معلوم کړئ چې نوموړې کورنۍ به، په ۱۲ میاشتو کې د څو افغانیو پوره را ونیسی؟

د ۷۰، ۸۴، ۹۳، ۹۰ او ۲۵ عددونه د (۱۰۰) په عدد ونو کې ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې یو له بله سره پر تله او نتیجې یې ولیکئ!

اووم فصل

داندازه کولو و احدات

دوه ویشتم لوست: د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)

هدف: زده کورنکي متر د اوږدوالي د واحد په توګه وپېژني. او له هغه څخه په ورځني ژوند کې کار واخستلی شي.

فېمې خپلې خورته و لیکل چې زه د کرکۍ یوې پردې ته اړتیا لرم مهرباني وکړه داسې یوه پرده راو لېږه چې اوږدوالي یې ۱۰ لوېشتي او سور یې ۱۲ لوېشتي وي. د فېمې خور بشارته ولاړه د خپلې خور له هدايت سره سم یې توکر راو نیول پرده یې ور څخه و ګنډله او ور و یې لېږله. کله چې فېمې پرده په کرکۍ باندې را و ځړوله دېره خواشینې شوه. د هغې د خواشینې توب په علت پوهیږئ څه دی؟

څرګه چې لوېشتي یوله بله سره توپیر لري او پردې یې د اړتیا سره سمې نه وي، لنډې شوي نو تاسو وواياست څه باید وکړو.

څرګه چې د نړۍ ټول خلک د دغه ډول ستونزو سره مخامخ او لاس په ګرېوان وو، نو د نړۍ پوهانو او علماؤ د اوږدوالي واحد چې متر بلل کېږي و منل چې نن د اوږدوالي له همدې واحد څخه کار اخستل کېږي.

۱- خپل د ټولگي اوږدوالی او سور د هغه متر په واسطه اندازه کړئ چې تا سو په خپله جوړ کړئ دی؟

۲- ستاسو په گروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالي له یوه متر څخه زیات دی؟

۳- ستاسو په گروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالی له یوه متر څخه لږ دی؟

۴- ستاسو د ټولگي اوږدوالی د هغه له سور څخه څومره زیات دی؟

۵- ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات دی او که لږ؟

۶- ستاسو د میز سور له یوه متر څخه څولو پښتې لږ دی؟

۷- په پخوا وختونو کې چې خلکو متر نه پېژندل د څه ډول ستونزو

سره مخامخ وو؟

هر یو زده کوونکی دي د خپلې حویلی، داوږده دیوال، وره، او د حویلی، د سور د دیوال، اوږدوالي د هغه متر په واسطه اندازه کړي چې دوی په خپله جوړ کړی دی او په خپلو کتابچو کې دي و لیکي.

دروېستم لوست: د ساتني متر پېژندنه

هلاف: زده کورنکي ساتني متر د متر د جزء (د يوه متر دسلمي برخي) په توگه وپېژني او په ورځني ژوند کې له هغه څخه کار واخلي.

تاسو به ليدلي وي چې توکر پلورونکي د توکر د رانيولو او پلورلو له پاره د يوي فلزي توتي څخه کار اخلي تر کا پان، معماران او مهندسان د شيانو د اوږدوالي د اندازه کولو له پاره د متر له فيتو څخه کار اخلي بساغلی بسوونکی دي د تولکي د ليک دري په مخ باندې د يوه متر په اندازه يو خط رسم کړي او د زده کوونکو پام دي ورته راوگرځوي. بيادي زده کوونکو ته دنده ورکړي هغه متر چې له لرگي، لښتي يا تار څخه يې جوړ کړی دی.

څرنگه ورڅخه کار اخلي؟ ترڅو د تولکي او ميز اوږدوالی او سور اندازه کړي په ځينو حالاتو کې به وويئ چې د ميز اوږدوالی او سور له متر څخه زيات يا لږ دی. په دې صورت کې اړتيا پيدا کيږي چې د اوږدوالي کوچنی واحد هم وپيژنو نو که چېرې يو متر په سلو مساوي برخو جلا کړو هرې برخې ته يې يو ساتني متر وايي. تاسو کولی شئ ساتني متر د خپل خط کش په ليدو سره وپيژنئ. د لښتي، کاغذ او د لرگو تو څخه د يوه ساتني متر په اندازه جلا کړئ، د کاغذ د پاڼې په مخ باندې د يوه ساتني متر په اندازه يې رسم کړی.

۱ متر = ۱۰۰ ساتني متره

۲- ۱۰۰ سانتي متره څو متره کيږي؟

۳- د خپل کتاب اوږدوالی او سور اندازه کړئ؟

۴- که چېرې ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات او له دوو مترو څخه لږ وي د اندازه کولو د کوم واحد څخه کار اخلئ؟

۵- د ا ب ، ج ، او ا ج د توتیه خطونو اوږدوالی اندازه کړئ و لیکئ

چې هر یو څو سانتي متره دی؟

ج

زده کوونکي دي د ۵ سانتي مترو، ۱۰ سانتي مترو او ۲۰ سانتي مترو په اندازه توتیه خطونه رسم کړي.

څلور ویشتم لوست: د دېسي متر پېژندنه

هدف: زده کړونکي وکولي شي دېسي متر د متر د جزء په توګه وپېژني او د اړتيا په وخت کې کار ور څخه واخلې.

په ټولګي کې د زده کړونکو فعالیت

هغه خط کش چې تا سو یې له خپل ځان سره لرئ کار ور څخه واخلئ او لاندې فعالیتونه سر ته ورسوئ.

- 1- ستاسو خط کش څو سانتیمتره دی؟
  - 2- د ۱۰ سانتیمترو په اندازه یو ټوټه خط رسم کړئ.
  - 3- د یوې لښتې یاد کاغذ له تر پشې څخه د ۱۰ سانتیمترو په اندازه جلا کړئ.
  - 4- د جلا شوي لښتې یا د کاغذ د تر پشې په واسطه یو متر واټن اندازه کړئ.
  - 5- وایاست ستاسو د جلا شوي برخي څو لښتې یو متر کېږي؟
- هغو زده کوونکو چې په دقیقه توګه یې کار سر ته رسولی دی ښايي ووايي چې ۱۰ لښتې یا ۱۰ تر پشې یو متر کېږي هغه دې تشویق شي او پوښتني دي و ر څخه و شي.

په تاسو کې څوک و پلی شي چې دغه د ۱۰ سانتیمتر و لښته په بل څه نامه یادېږي؟ باید وپوښئ چې داد ۱۰ سانتیمتر و واټن یو دېسي متر بلل کېږي. نو و پلی شو:

۱۰ دېسي متره = یو متر   ۱۰ ساتني متره = ۱ دېسي متر

پوښتني:

- 1- ۴ متره څو دېسي متره کېږي؟
- 2- د کریمه د تنې اوږدوالی ۱۳۰ ساتني متره دی د کریمه د تنې اوږدوالی په دېسي متر سره معلوم کړئ؟
- 3- و وایاست چې ۱۲۵ ساتني متره څو دېسي متره او څو ساتني متره کېږي؟

د یوه دېسي متر جلا شوي لښتې څخه کار واخلئ د خپل کور د یوه وره سور اندازه کړئ و یې لیکئ چې څو دېسي متره او څو ساتني متره کېږي؟

پنځه و یستم لوست: د ملی متر پیژندنه

هدف: زده کورنکي کولی شي ملی متر و پیژني او د اوږدوالي د اندازه کولو د کوچني واحد په توګه ورڅخه کار واخلي.

په لولګي کې د زده کورنګو فعالیت

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ.

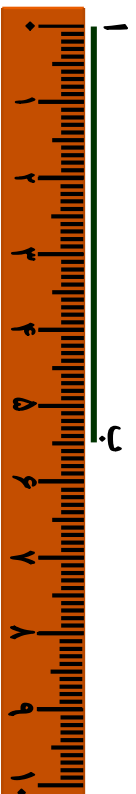
دا شکل د یوه سانتیمتر واټن (فاصله) رابینسي چې په لسو مساوي برخو ویشل شوی دی.

هرې برخې ته یې یو ملي متر وايي په دې صورت کې.
۱۰ ملي متره = ۱ سانتی متر کېږي

۱- مثال: ۲ سانتی متره څو ملي متره کېږي؟
حل: پوهیږو چې یو سانتی متر مساوي له لسو ملي مترو سره دی نو ۲ سانتی متره مساوي کېږي له.

۲۰ ملي متره = ۱۰ ملي متره + ۱۰ ملي متره
یا ۲۰ ملي متره = 10×2 ملي متره

۲- مثال: غواړو چې د لاندې توپه خط اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړو.

د خط کش صفر د (۱) له ټکي سره سم ږدو لیدل کېږی چې د هغه د (ب) ټکی د ۵ سانتیمتر و څخه ۵ ملي متره زیات دی نو وایو چې ددې توپه خط اوږدوالی ۵ سانتیمتره او ۵ ملي متره دی.

د حل شوي مثال څخه په کار اخستې سره لاندې پوښتني په خپلو کتابچو کې حل کړئ:

۱. ۴ سانتي متره څو ملي متره کېږي؟
۲. ۶ سانتي متره څو ملي متره کېږي؟
۳. د خپل خط کش څخه په کار اخستې سره لاندې توتېه خطونه اندازه کړئ و وایاست چې هر یو د هغو څو سانتي متره او څو ملي متره کېږي؟

۴. د ۵ سانتي متر او ۵ ملي متر په اندازه یو توتېه خط رسم کړئ؟
۵. یو توتېه خط رسم کړئ چې له ۵ سانتي مترو څخه ۲ ملي متره لږ وي.

په عمومي توګه لیکلی شو چې:

$$۱۰۰ \text{ سانتي متره} = ۱ \text{ متر}$$

$$۱۰ \text{ ډیسي متره} = ۱ \text{ متر}$$

$$۱۰۰۰ \text{ ملي متره} = ۱ \text{ متر}$$

$$۱۰ \text{ سانتي متره} = ۱ \text{ ډیسي متر}$$

$$۱۰ \text{ ملي متره} = ۱ \text{ سانتي متر}$$

۳ سانتي متره څو ملي متره کېږي؟
۵ سانتي متره څو ملي متره کېږي؟

هدف: زده کونکي و کولی شي د متر څخه لوی واحد، کیلو متر وپېژني.

حامد له خپل پلار څخه پوښتنه وکړه. پلار ځانه کو چني واټنونه مو د ساتني متر او متر په واسطه اندازه کړل، د دوو ښارونو تر منځ واټن په څه شي سره اندازه کوي؟ پلار يې ځواب ورکړ زويه، لوی واټنونه لکه د ښارونو او هيوادونو تر منځ د کیلو متر په واسطه اندازه کوي.

حامد پوښتنه وکړه کیلو متر څه شی دی؟ پلار يې ځواب ورکړ یوزر (۱۰۰۰) متر واټن ته یو کیلو متر وايي يعنې. $1۰۰۰ \text{ متره} = ۱ \text{ کیلو متر}$

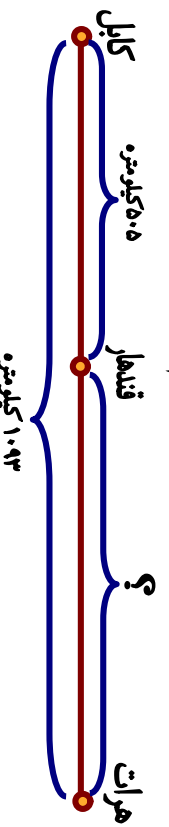
مثال: که چیري د دوو ښارونو تر منځ واټن ۶ کیلو متره وي نو موږی واټن په متر سره حساب کړی.

$$6 \text{ متره} = ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر}$$

له پورتنی مثال څخه سر بېره پردي چي د متر او کیلو متر تر منځ په اړیکو باندې پوه شو، په دي هم پوه شو که چیري یو عدد په ۱۰۰۰ کې ضرب شي نو د هم هغه عدد ښي خواته دري صفر ونه ږدو او په حاصل ضرب کې لیکو.

۱. ۴ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیري؟
۲. ۷ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیري؟
۳. ۲۴ کیلو متره څو متره کیري؟
۴. د کابل او هرات تر منځ واټن ۱۰۹۳ کیلو متره دی، که چیري د کابل او قندهار تر منځ واټن ۵۰۵ کیلو متره وي، د قندهار او هرات تر منځ واټن معلوم کړی.

اتم فصل هندسه

اوه و يشتم لوست: په شکونو کې د ټکي (قطعي) ټوټه خط، نيمايي خط او خط پيژندنه

هداف: زده کونکي ټکي، (نقطه) ټوټه خط، نيمايي خط (شعاع) او خط و پيژني او يو له بله سره توپير وکړای شي.

په ټولګي کې د زده کړونکو فعاليت

تا سو لاندې هندسي شکونو او نومونو ته پاملرته و کړئ. او له هر يوه سره چې بلدتيا لرئ نوم يې واخلي او رسم يې کړئ.

دایره   مربع   لور ضلعي   مستطیل   مثلث

ټوک   خط   شعاع خط (شعاع)   خط زوړ   مستقیم خط زوړ   ټوپکه   ټوپکه خط

پورتنی شکونه په نظر کې ونیسئ او لاندې پوښتنو ته ځواب ووايست:

- ۱- د ( ) نښه چې د پینسل د څوکي په واسطه د کاغذ د پاڼې په مخ اېښودل شوي ده څه نوم مېږي؟
- ۲- د ( ) شکل د څه په نامه یادېږي؟
- ۳- که چیرې د خپل پینسل څوکه په کاغذ باندې کښېږدو او په مستقیم ډول حرکت ورکړو څه شی لاس ته راځي؟

۴- په لاندې هر یو شکل کې خو توتې خطونه شتوالی لري؟

۵- که چیرې د (ا ب) توتې خط ته د بڼې او کینې خواته امتداد ورکړو کوم هندسي شکل لاس ته راځي.

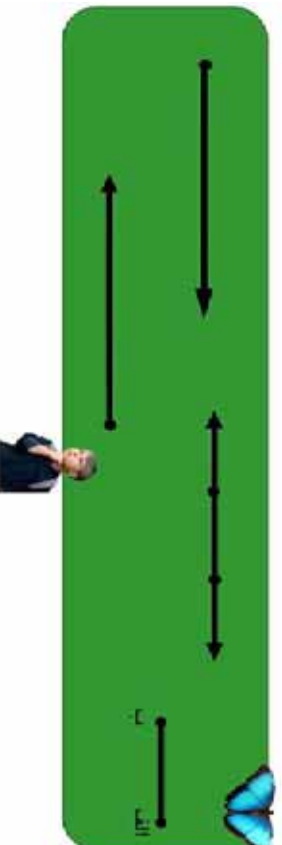

۶- که چیرې د (ا ب) له ټکي څخه یو مستقیم خط بڼی خواته و کښل شي ادامه ورکړل شي کوم شکل حاصلیږي هغه رسم کړئ.

۷- د کاغذ په مخ باندې له یوه ټکي څخه یو خط رسم کړئ. او د کاغذ په یوه بله برخه کې پای ته ورسوئ. د پیل او پای ټکو باندې نو مونه کښیږدئ و وایاست چې دا خط د څه په نامه یادېږي.

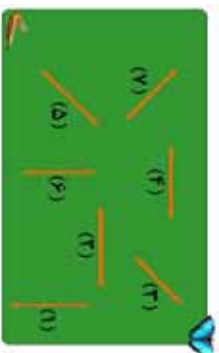

زده کوونکي دې لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي او دهغو نو مونه دې وليکي.

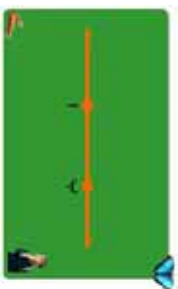

۱- له دې شکلونو څخه کوم یو یې مستقیم خط، کوم یو یې نښاپي خط (شعاع) او کوم یو یې توتیه خط دی؟

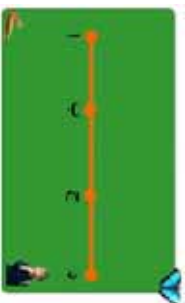

د (۱) گڼې پوښتني شکلونه په نظر کې ونیسئ. د شکلونو له مخې لاندې پوښتوته ځواب ووايست:

- الف: یو مستقیم خط او یوه شعاع یو له بله څخه توپیر لري؟
  - ب: یوه شعاع او یو توتیه خط یو له بله څه توپیر لري؟
  - ج: یو توتیه خط او یو مستقیم خط یو له بله څه توپیر لري؟
- ۲- په لاندې شکل کې څو مستقیم خطوط، څو شعاع ګانې او څو توتیه خطوطه دي.

په لاندې شکل کې څو توتیې خطوطه لیدل شئ؟ د دوو تکو په واسطه یې ولیکئ.

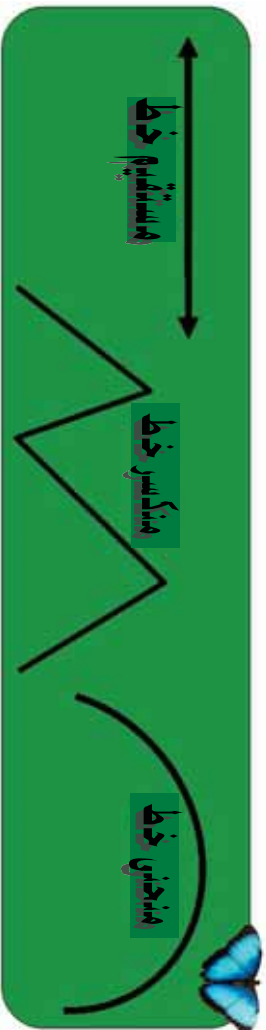

اته ويستم لوست: د خط د ډولونو پېژندنه

هلاف: زده کورنکي مستقيم خط، منکسر خط، او منحنی خط وپېژني او هم يوله بله توپير وکړي شي.

په ټولگي کې د زده کورنکو فعاليت

د چوکاټ د دننه شکلونو او نومونو ته نظر وکړئ.

پورتي شکلونه په نظر کې ونيسئ:

الف: له لاندې شکلونو څخه کوم يو يې منکسر خط دی او کوم يې منکسر خط نه دی؟

ب: ستاسو د مېز يوه څنډه ياد کتاب يوه څنډه مستقيم ټوټه خط دی او که مستقيم خط؟

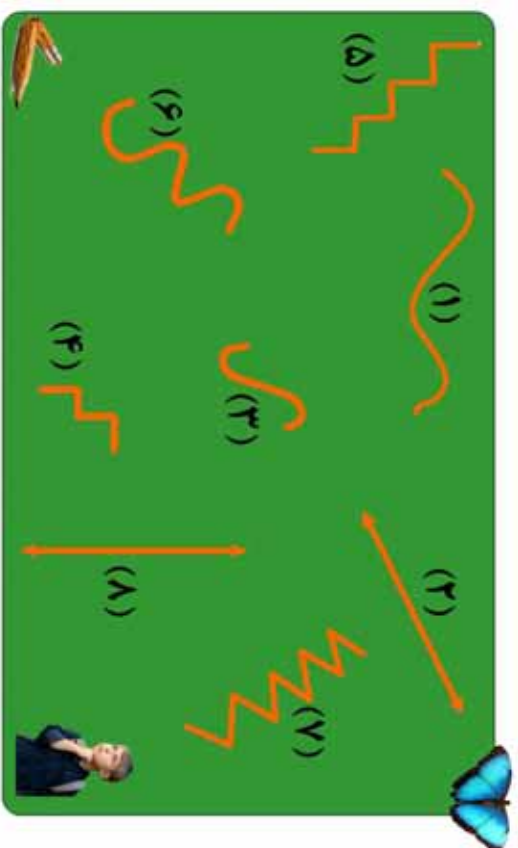
ج: داده شکلونه د ۱ ————— ب او ————— يو له بله څه توپير لري؟

د: که چیري یو تار د خپل دوار و لاسو نو په واسطه بڼه کش کړئ کوم خط بڼي؟ که چیري کش یی تکرئ او خپل لاسو ته سره نژدې کړئ کوم خط بڼي؟

ه: په خپل ځان کې او یا په خپل ټولګي کې د څو شیانو نومونه واخلئ چې د منکسر خط او منحنی خط شکلونه ولري.

و: لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ د هر یو شکل د خط نوم په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

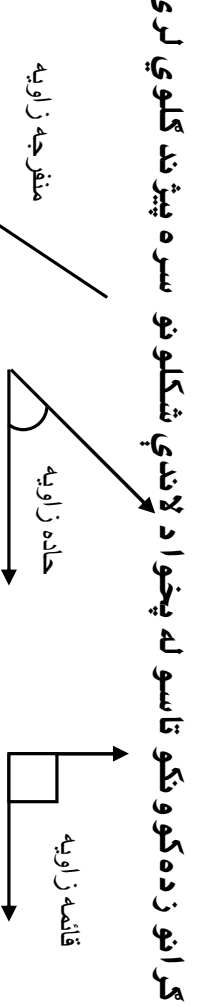

د خپل ژوند په چاپیریال کې د هغو شیانو او شکلونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ چې د منکسر، منحنی او مستقیم خطونو شکل ولري.

نه وېستم لوست: د زاویو د ډولونو پېژندنه

هغه: زده کورنکي و کړاى شي قایمه زاویه له کاغذ څخه جوړه کړي، زده کورنکي د خپلې جوړې کې قایمې زاویې په کارولو سره حاده زاویه او منفرجه زاویه و پېژني.

په لولگي کې د زده کورنکو فعالیت

کړانو زده کوونکو تاسو له پخوا د لاندې شکلونو سره پېژندلکوي لرئ.

اوس غواړو چې قایمه زاویه په عملي توګه له کاغذ څخه جوړه کړو او له هغې څخه په کار اخیستنې سره نورې زاویې یې وپېژنو.

ګرانو زده کوونکو! تاسو هر یو یوه ټوټه کاغذ په لاس کې ونیسئ.

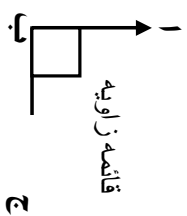
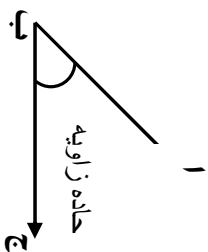
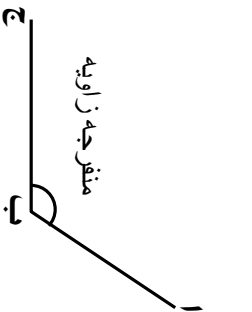
الف: هغه قات کړئ.

ب: قات شوی کاغذ بیا یو په بل باندې داسې قات کړئ چې د قات شوي کاغذ څنډې یو په بل باندې منطبق راشي.

ج: قات شوی کاغذ ګوت (کنج) یوه قایمه زاویه جوړوي.

د: قات شوی ګوت (کنج) د کاغذ په مخ باندې کښېږدئ او زاویه رسم کړئ.

ه: خپله رسم کړی زاویې ته پاملرنه وکړئ و وایاست چې د لاندې کومې یوې زاویې سره برابره ده؟ او و وایاست له کومې یوې زاویې څخه لویه او له کومې یوې زاویې څخه کوچنۍ ده؟

په لاندې شکلونو کې به ووينئ چې ستاسو جوړه کړي زاويه د قاييمې زاويې سره برابره ده. او حاده زاويه له هغې څخه کوچنۍ او منفرجه زاويه له هغې څخه لويه ده.

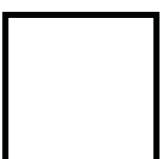
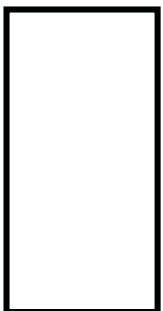

زده کوونکي دې د کاغذ له يوې توتي څخه قاييمه زاويه جوړه کړي او ټولگي ته دې راوري.

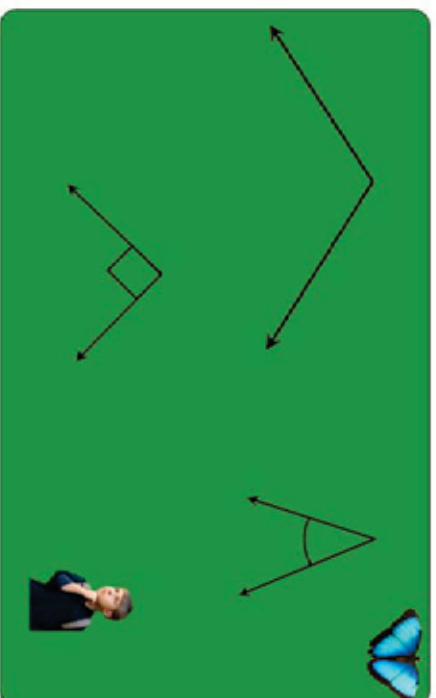

۱- د خپلي جوړي کړي زاويې په کارولو سره لاندې شکلو ته په خپلو کتابچو کې رسم او هغه زاويې پر تله کړئ و وایاست. هر یو شکل خو زاويې لري او هم د هر شکل نوم ولیکئ.

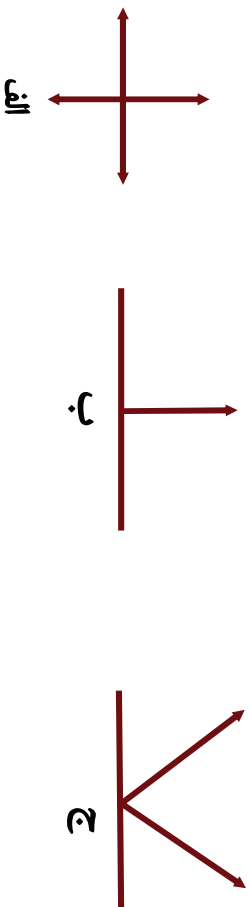
د پر تله کولو وروسته به تاسو ووينئ چې مربع د څلورو قايمو زاويو لرونکی او مستطیل هم څلور قايمې زاويې لري او هم وواياست چې د هغو ترمنځ توپير څه شی دی؟

۲- د خپلي جوړي کړي زاويې څخه کار واخلي، د حاده، قايمه او منفرجه زاويې په لاندې شکلونو کې وپياست.

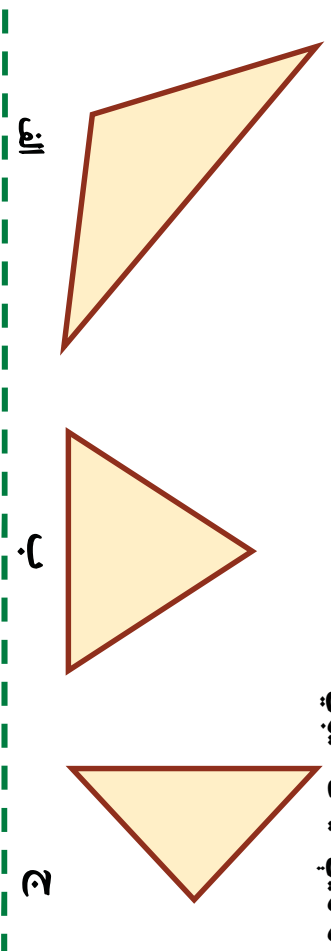

۳- د خپلې قایمې جوړې کړې زاوېې څخه په کار اخستني سره د لاندې شکلونو زاوېې اندازه کړئ او و وایاست چې په هر شکل کې څو قایمې زاوېې لیدل کېږي او هم د هغو حاده او منفرجه زاوېې و بنیاست.

۴- په لاندې شکلونو کې څو حاده زاوېې څو منفرجه زاوېې او څو قایمه زاوېې لیدل کېږي.

۵- و وایاست گڼو و نکی، معماران، ترکانان، فلز کاران، د کالیو پریکو لو کور جوړولو، د ورونو چوکاتونو، میز او نور د اړتیاو سامان له پاره د یوې آلې څخه چې د (کج) په نامه یادېږي کار اخلي؟ د هغې گوت (کتیج) د کومې زاوېې سره برابره ده؟

د خپل ټولگي او کور اسبابونو ته ښه ځیر شی، د حاده، قایمه او منفرجه زاوېې چې په نظر مو راځي و لیکئ.

نهم فصل

خلاص او تړلي شكلونه

دېرشم لوست: د خلاص او تړلو شكلونو پېژندنه

هدف: زده كورنكي وكړاى شي خلاص او تړلي شكلونه يو له بله سره تېر او تشخيص كړي.

په تړلي كې د زده كورنكو فعاليت

پاملرنه وكړئ:

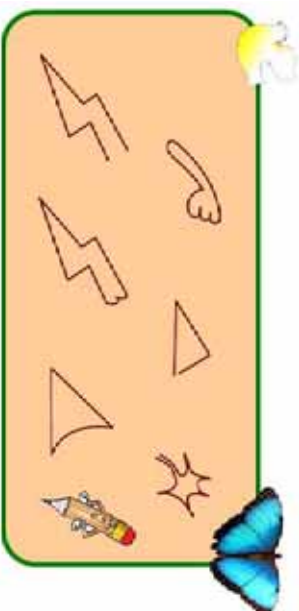
دا د يو تړلي شكل دى. دا

يوه خلاصه منحنې او دا د يوه تړلي منحنې ده.

۱- په لاندې شكلونو كې د هغو كوم يو شكل خلاص او كوم يو يې تړلى دى؟

۲- په لاندې منحنې گانو كې كوم يوه يې خلاصه او كوم يوه يې تړلي ده؟

گوانى دنده

په خپله خوښه يو خلاص شكل او يو تړلى شكل رسم كړئ.

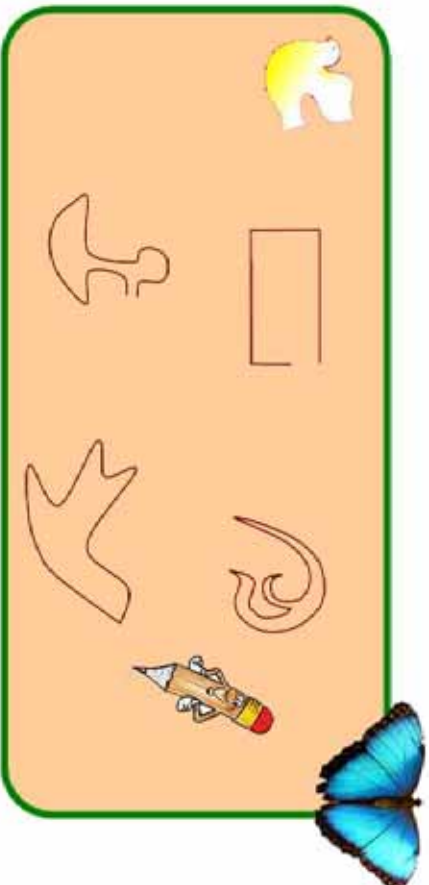
۳- الف: آیا مثلث یو خلاص شکل دی او که ترلی؟

ب: آیا مربع یو خلاص شکل دی او که ترلی؟

ج: آیا مستطیل یو خلاص شکل دی او که ترلی؟

د: آیا دایره یوه خلاصه منحنی ده او که ترلی؟

۴- د لاندې شکلونو څخه کوم یو یې ترلی او کوم یو یې خلاص دی؟

۵- کوم خلاص او ترلي شکلونه چپي په خپل ټولگي کې وینئ
و ښیاست.

۶- د در یو ټوټه خطونو، څلور و ټوټه خطونو، په واسطه خلاص
او ترلي شکلونه رسم کړئ.

یو ډیر شم لوست: تخمینی او دقیق اندازه کول

هدف: د زده کونکو حدس په اندازه کولو کې وده کوي او حقیقت ته نژدې کېږي.

لو مری د لاندې هر یوه توتېه خط اندازه تخمین کړئ او بیا د هر یوه اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړئ او په غور سره وگورئ چې ستاسو تخمین واقعیت ته تر کومه حده نژدې دی.

توتېه خطوته	تخمینی اندازه	دقیق اندازه
ب الف		
د ج		
ن م		
ه و		
ک ل		
ز ر		

د در کړل شوو توتېه خطونو د تخمین او دقیق اندازه کولو وروسته مخامخ جدول بشپړ کړئ.

ب _____ الف
د _____ ج
ن _____ م
و _____ ه
ک _____ ل
ز _____ ر

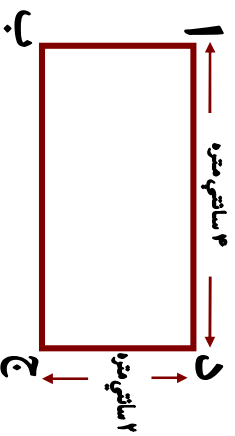
زده کوونکي دي د پورتنیو توتېه خطونو اوږدوالی په نظر کې ونیسي. له اوږده توتېه خط څخه دي د لنډ توتېه خط خواته ترتیب او و لیکي.

دوه دېرشم لوست: د مربع، مستطیل او مثلث د محیط (چاپیریال) پیدا کول

هلاډف: زده کورنکي محیط د ټولو خوا و (چاپیریال) مفهوم وپېژني، د مربع، مثلث او مستطیل محیط اندازه کړی شي.

لاندي شکل ته پاملرنه وکړی:

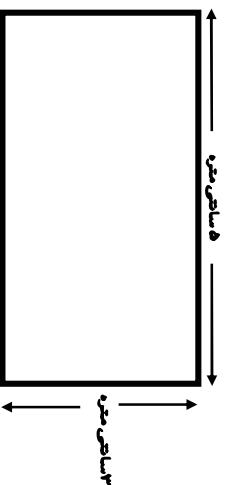

پورته شکل یو ترلی شکل دی که چیري د (۱) له ټکي څخه و خوځیږو او د هغه په ټولو ضلعو باندې په ترتیب سره ولاړ شو او بیا د (۱) ټکي ته راورسیږو په حقیقت کې د مستطیل ټولې خواوې مو و هلې دي چې دا د شا او خوا (چاپیریال) واټن د مستطیل محیط بلل کیږي.

څرنگه چې د مستطیل مخامخ ضلعي یو له بله سره مساوي دي. نو د نوموړي مستطیل د ضلعو مجموعه $۲+۲+۲+۲$ سائتي متره $۲+۲+۲+۲$ کیږي. په دې صورت کې د راکړل شوي مستطیل محیط ۱۲ سائتي متره دی. څرنگه چې مربع هم ۴ مساوي ضلعي لري نو د مربع د څلورو واړو ضلعو مجموعه د هغې محیط بلل کیږي او همدارنگه د مثلث د درې واړو ضلعو مجموعه د هغه د محیط څخه عبارت ده.

۱- په لاندې مستطیل کې د دوو ضلعو اوږدوالی درکړل شوی دی، د دوو نورو ضلعو اوږدوالی اندازه کړئ او محیط یې په لاس راوړئ.

۲- که چېرې د یوې مربع هره ضلعه ۱۲ سانتي متره وي د نوموړي مربع محیط پیدا کړئ.

۳- که چېرې د یوه ټولګي اوږدوالی ۸ متره او سور یې ۴ متره وي محیط یې پیدا کړئ.

۴- د یوې مربع محیط چې د هرې ضلعي اوږدوالی یې ۴ سانتي متره دی د هغه مستطیل له محیط سره یې پرتله کړئ چې اوږدوالی یې ۱ سانتي متره او سور یې ۲ سانتي متره وي؟

۵- که چېرې د یوه مستطیل شکلي بن اوږدوالی ۲۵۰ متره او سور یې ۲۳۰ متره وي څو متره اغزن سیم ته اړتیا ده ترڅو د بن شا او خوا (چاپیر پال) وټري.

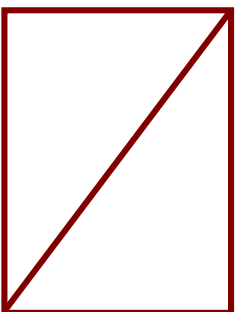
۶- د هغه فرش محیط پیدا کړئ داسې یوه کوټه چې اوږدوالی یې ۴ متره او سور یې ۳ متره وي فرش کړئ او په کار یو وړ شي؟

۷- د خط کش او خپل قایمې جوړې کړې زاو یې په کارولو سره یوه مربع رسم کړئ چې د هرې ضلعي اوږدوالی یې ۵ سانتي متره وي.

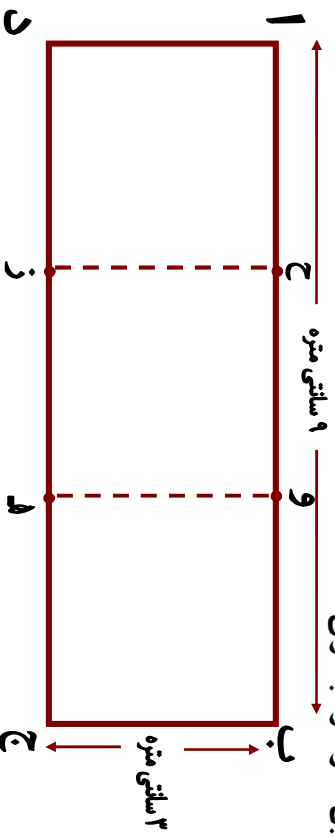

د کاغذ له یوې پانې څخه یو مستطیل پرېکړئ چې اوږدوالی یې ۷ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي.

۸- په لاندې شکل کې څو مستطیلونه او څو مثلثونه دي د هرې ضلعي اوږدوالی اندازه کړئ محیطونه یې معلوم کړئ.

۹- په لاندې شکل کې د (ز) او (ح) ټکی او همدارنگه د (ه) او (و) ټکی یو له بل سره ونښلوئ.

الف: څو مستطیلونه او څو مربع گانې لیدلای شئ؟

ب: د هرې یوې مربع محیط معلوم کړئ؟

ج: د هر یوه مستطیل محیط معلوم کړئ.

که چیرې د یوه مثلث اضلاع وې په ترتیب سره ۳، ۷ او ۵ سانتی متره وي محیط یې پیدا کړئ.

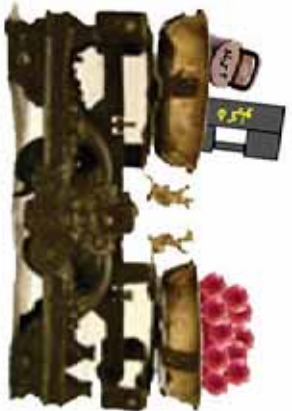
لسم فصل

د کتلې، وخت او مایعاتو اندازه کول

دري دیرشم لوست: د کتلې د اندازه کولو واحد (کیلوگرام)

هدف: زده کوونکي د کتلې د اندازه کولو کولر بین المللی واحد ویشني او په ورځني ژوند کې ورڅخه کار واخستلی شي.

د تلې شکل ته چې د هغې په پلو کې منې او د کیلوگرام وزنونه ایښودل شوي دي پاملرنه وکړئ.

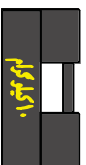
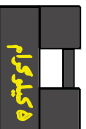
کیلوگرام: د دې له پاره چې د کتله لرونکو

شیانو د پلورلو او راښوولو ټاکل په خیر سره وشي. له هغو وزنونو څخه کار

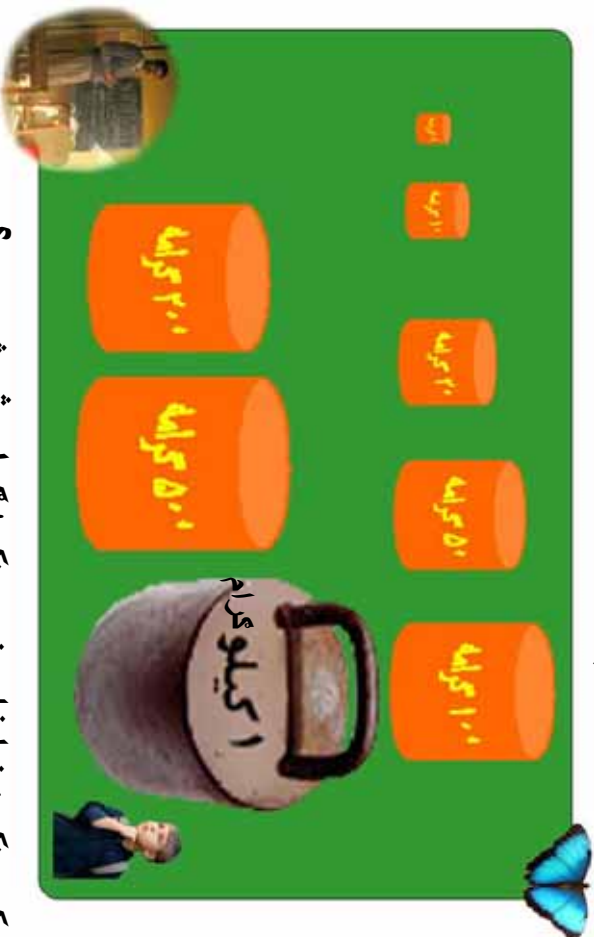
اخیستل کېږي. چې د تولو د پاره پېژندل شوي دي. چې د دې ډېر نامتو وزن ۱ کیلو

گرام دی. چې په مخامخ شکلونو کې یې ښه لیدلی شي.

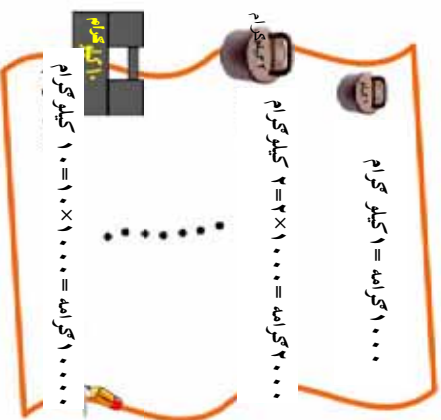
د ۱ کیلو ګرام څخه لوی وزنونه یعنې ۲ کیلو ګرامه، ۵ کیلو ګرامه، ۱۰ کیلو ګرامه او ۲۰ کیلو ګرامه دي هم د کار اخیستلو وړ دي او کار ورڅخه اخلې. د ډېرو کوچنیو شیانو اندازه کولو د پاره د کوچنیو وزنونو څخه چې هغه هم پېژندل شوي دي کار اخیستل کېږي.

لاڻدي شڪلونو ته پاملر نه و کريءَ. ڊپر درانه او ڊپر سڀڪ و زنونه په تر تيسب سره په خپلو ڪتابچو کي وليکي.

زده ڪو و نڪي: ٻيا غلي ٻسو و نڪي! گرام ڇه شئي دي؟
 ٻسو و نڪي: ۱ گرام په تقريبي ڊول د ۱۰ عدد سو (فسڪو) په انداز ه دي.
 زده ڪو و نڪي: ٻيا غلي ٻسو و نڪي! نو ۱ کيلو گرام ڇو گرامه دي؟
 ٻسو و نڪي: گرانو زده ڪو و نڪو! بايد پوه شئي چي ۱ کيلو گرام مساوي له ۱۰۰۰ گرامه سره ڪيڙي.

د گرو پونو هر يو زده ڪو و نڪي دي د پور تنيو و زنونو په ڊول، دوه، دوه و زنونه د ختو څخه جوڙ او سياته دي تو لگي ته ر اوري.

۱- که چیری د ۱ کیلو گرام وزن و نه لری خرنکه کولی شی د نورو و زونو په کارولو سره یو کیلو گرام مني اندازه کړی؟
۲- د $<$ ، $=$ ، او $>$ نښو څخه کار واخلئ تش ځایونه په مناسبو نښو سره ډک کړئ؟

۵ کیلو گرامه

۵۰۰۰ گرامه ۱۰۰ گرامه + ۲۰۰ گرامه + ۴۰۰ گرامه

۵۰ گرامه او دري ۲۰ گرامه ۱۰۰ گرامه

۵۰ گرامه نيم کیلو گرام

۵۰۰ گرامه دوه ۲۰۰ گرامه ، یوه ۵۰ گرامه

۷ کیلو گرامه کچالو او دري ۱۰ گرامه

۷۰۰۰ گرامه یوه یو جی، پښه

۳- یو هټی، وال د تلې په یوه پله کې د ۵ کیلو گرام یو وزن او په بله کې یې یوه دانه هندوانه کېښودله و یې لیدل چې هندوانه سپکه ده. نو کله چې د تلې په بله پله کې یې د ۱ کیلو گرام وزن کېښود تلې د تعادل حالت و نیو و وایاست چې د هندوانې دروندوالی څومره دی؟

زده کوونکی دې د قوطیانو د تاریخ، کدو له پلو، یا نورو شیانو څخه تله جوړه کړي او ټولګي ته دې راوړي.

غو کيلو گر اومه؟
موتير زيات دروند په نظر نه راسخ

زده کوونکی: بښاغلی بسو و نکی! ډېر درانده شیان دڅه شي په واسطه اندازنه کوي؟

بښوونکی: گر انو زده کوونکو و نکو ډېر زيات درانده شیان لکه بار لرونکي موټرونه او نور د تین په واسطه اندازه کوي.
زده کوونکی: بښاغلی بسو و نکی! تین څه شی دی؟
بښوونکی: یو کیلو گرام مو و پېژنده باید پوه شی چې ۱۰۰۰ کیلو گرامه یو تین کیږي.

۱۰۰۰ کیلو گرامه = ۱ تُن

۲۰۰۰ کیلو گرامه = ۲×۱۰۰۰ = ۲ تُن

که چیرې یو موټر د بار سره ۱۲۰ تین وزن ولري او د موټر وزن ۲۰ تینه وي د موټر د بار وزن پیدا کړئ.

د ساعت (ګړی) پیژندنه

- هدف: ۱- زده کوونکی د ګړی له مودل څخه د ګړیو د پیژندنو له پاره کار واخلي.
۲- زده کوونکی ساعت (ګړی) د وخت د واحد په توګه وپیژني، زده کوونکی د ګړی، او دقیقه بنسټونو ګړی ترمنځ په اړیکو باندې پوه شي.

د ساعت لوستل:

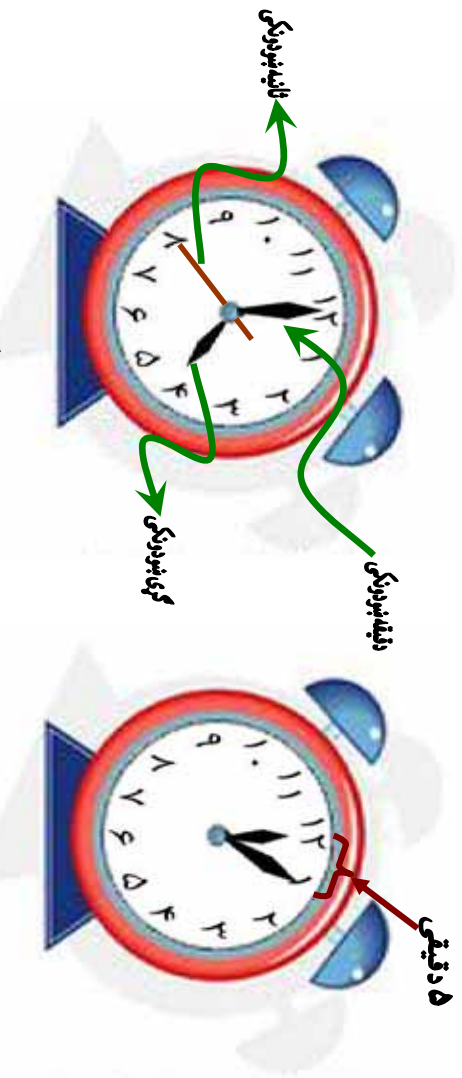
ګرانو زده کوونکو! که چیرې کوم وخت مو ساعت لیدلی وي د ساعت مخ یا ابره په ۱۲ مساوي برخو ویشل شوی ده چې ددوو پرله پسې رقمونو ترمنځ اړوندو اتین یو ساعت راښيي کله چې د ساعت بنسټونکی عقربه ددوو پرله پسې رقمونو ترمنځ واټن ووهي یو ساعت راښيي، چې ددې وخت په اړوندوالي کې دقیقه بنسټونوونکی عقربه د ساعت د ابرې بشپړه دوره وهي، دیوه ساعت دوخت او ښووالي په ۱۰ مساوي برخو ویشلې ده چې هرې برخې ته دقیقه ویل کېږي او همدارنگه ددو پرله پسې رقمونو ترمنځ واټن په پنځو مساوي برخو ویشل شوي ده چې هره برخه، یې یوه دقیقه راښيي.

زده کوونکی دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي.
د کارک یا کاغذ په یوې ټوټې باندې دګیلاس یا پیالې په مرسته یوه دایره رسم کړئ ددې دایرې محیط په ۱۲ مساوي برخو ویشئ هره برخه په مسلسله توګه د ارقامو په واسطه، له (۱) څخه تر (۱۲) پورې وښایست دوه عقربې چې اړوندوالی یې یو له بله سره توپیر لري جوړې کړئ بیا دا عقربې ددایرې په مرکز کې د یوه سنجاق یا ستبې په واسطه وښلولئ چې په حقیقت کې د یوه ساعت مودل مو بشپړ کړی دی او د هغه په واسطه لاندې مختلف وختونه وښایست.
۱- ۱ بجې، ۲- ۱ بجې او ۵ دقیقې، ۳- ۷ بجې او ۱۵ دقیقې ۴- بجې او ۳۰ دقیقې، ۵- ۳ بجې او ۴۵ دقیقې ۶- آیا ویلای شئ چې ستاسو بنسټونکی په څو بېجو پیل کېږي ۷- آیا ویلای شئ که چیرې د ساعت بنسټونکی عقربه یوه بشپړه دوره ووهي څو ساعته تیر شوي دي؟

څلور دېرشم لوست: ساعت (گړۍ) پيژندنه

هداف: زده کورنکي گړۍ وپيژني، د گړۍ بشودونکي، دقيقه بشودونکي او ثانيه بشودونکي په موقعيت سره وخت تشخيص او ولرستلای شي.

د ساعت په يوه مخ باندې چې په عمومي توگه دايره وي شکل لري ۱۲ عددونه په معلومو ځايونو کې ويني، د هر دوواړو عددونو په منځ کې ۵ واړه خطونه يا نقطې دي کوم وخت چې ثانيه بشودونکي له يوه عدد څخه پيل وکړي او يوه بشپړه دوره ووهي دقيقه بشودونکي له يوې نقطې څخه بلې نقطې ته رسېږي، ويل کېږي چې يوه دقيقه تيره شوي ده. که چېرې دقيقه بشودونکي له يوه عدد څخه په حرکت پيل وکړي د يوې بشپړې دورې وهلو وروسته يعني له ۶۰ نقطو يا خطونو څخه تير شي چې په حقيقت کې ۶۰ دقيقې يا يو ساعت تير شوی دی په دې صورت کې د ساعت بشودونکي عقربه له يوه عدد څخه بل عدد ته رسېږي نو په دې صورت کې ليکلی شو چې:

$$\begin{aligned} 1 \text{ ساعت} &= 60 \text{ دقيقې} \\ 1 \text{ دقيقه} &= 60 \text{ ثانيې} \end{aligned}$$

د ساعت لوستل:

الف

ب

که چیري د الف شکل گری، ته پاملر نه و کړئ لیدل کیري چي دقیقه بنودونکی د ۱۲ د عدد مخامخ او گری، بنودونکی د ۴ د عدد په مقابل کي قرار لري داسي لوستل کیري چي گری ۴ بجي دي. او یا داسي ۴:۰۰. اوس که چیري دقیقه بنودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي لکه د (ب) شکل د ۳ د عدد په مقابل کي قرار و نیسي د گری بنودونکی ځای هم د ۴ رقم څخه بدلون کوي په دې حالت کي گری، داسي لوستل کیري له ۴ څخه پنځلس دقیقې تیري دي یا ۴:۱۵ یا پنځلس د پاسه ۴ بجي دي.

پوښتنې:

۱. لاندې شکلونو ته ځیر شئ، وختونه لکه د بڼي خوا د ساعت وختونه په دوو طریقو سره په خپلو کتابچو کي ولیکئ.

۳:۴۵

۱۵ پاتې ۴ ته

او یا ۱۵ کم ۴ بجي دي

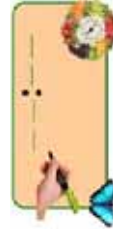
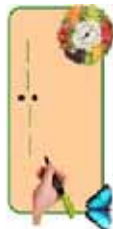
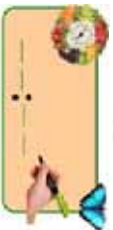
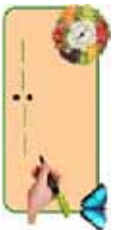
۲. مخامخ شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

رسم ته څیر شئ لکه د ۵، ۱۰، او ۱۵ عددونه د گړۍ د دايرې څخه د باندې د نور و عددونو مخې ته په ترتیب سره د ۵، ۵، په زیاتولو د هغه مناسب عدد و لیکئ په پای کې و ایاست چې د ۱۲ په عدد باندې کوم عدد لیکل کېږي، لیکل شوی عدد څه شئ بښي؟

لاندي هر یو ساعت په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او و ایاست هر ه یوه یې کوم وخت بښي، ساعتونه په پام کې ونیسئ د هر ساعت وخت په خپلو کتابچو کې و لیکئ.

پنځه دېرشم لوست: د ساعت پټه واسطه د وخت ټاکل

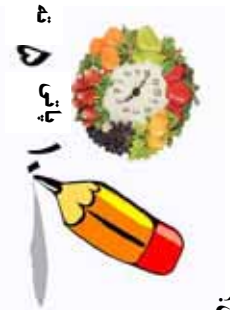
هدف: زده کوونکي وکړای شي د ساعت په واسطه خپل د کار وخت تنظیم او برابروي.

دقیقه‌نورنګی

ساعت‌نورنګی

۱. پورتنی هر یو شکل کوم وخت رانېسي؟
۲. یو له بله څه توپیر لري؟
۳. ساعت بنورنګی او دقیقه بنورنګی یو له بله څه توپیر لري؟
۴. د ساعت مخ په څو مساوي برخو ویشل شوی دی؟
۵. که چیرې د ساعت بنورنګي عقربه د ۳ د عدد مخامخ او دقیقه بنورنګي عقربه د ۲ د عدد مخامخ وي. کوم وخت رانېسي؟
۶. په ساعت کې د ۲ او ۳ دوو عددو تر منځ څو دقیقې دي؟

لاندي ساعتونه د نمونې په توگه درکړل شوي دي هغو ته ځير شئ.
د هغو د هر يوه تر لاندې تش ځای شته. اړوند وخت يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د پورته ساعتونو رسمونو ته پاملرنه وکړئ او ځوابونه يې ووايست.

الف: درې واړه ساعتونه يو له بله څه توپير لري؟

ب: که چېرې دقيقه بنودونکی د ۱۲ له عدد څخه د ۲ عددته ورسېږي نو مورې ساعتونه کوم وخت بڼي؟

ج: که چېرې دقيقه بنودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي او د ۱ عددته ورسېږي په پورتنیو شکلونو کې ساعتونه څو بڼي رابڼي.

د: که چېرې دقيقه بنودونکی د ۱۲ له عدد څخه حرکت وکړي او يوه بشپړه دوره ووهي او بيا د ۱۲ عددته راورسېږي هر يو ساعت کوم وخت رابڼي؟

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ د ساعتونو عقربې په خپلو کتاچو کې رسم کړئ.

۱. زه له خوبه په ..... بچو و ښیښم.

۲. زموږ ښوونځی په ..... بچو پیل کيږي.

۳. زه د غرمې ډوډۍ په ..... بچو خورم.

۴. زه په ..... بچو کورنی دنده سرته رسوم.

۵. زه په ..... بچو له ښوونځي څخه رخصت کيږم.

زده کوونکي دي د یوه ساعت مودل له کاغذ څخه قیچي کړي او د مازیکر د لمانځه وخت دي په هغه کې و ښیښي.

شپږ دېرشم لوست: اونۍ ، مياشتي او کال

هدف: زده کوونکي وکړای شي، اونۍ، مياشت او کال وپېژني.

۲۴ ساعته = یوه شپه او ورځ
۷ شپي او ورځي = یوه اونۍ
۴ (اونۍ) = یوه مياشت
۳۰ ورځي = یوه مياشت
۱۲ مياشتي = یو کال
۳۶۵ ورځي = یو کال
۴ فصله = یو کال

لاندي تش ځایونه د حل شوي مثال په توګه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ!
مثال:

یوه مياشت ۳۰ ورځي ده.
یو کال _____ ورځي دي.
یوه اونۍ _____ ورځي ده.
یوه مياشت _____ اونۍ ده.
یو کال _____ مياشتي دي.

اوه دېرشم لوست: د جنتري پېژندنه

هدف: زده کورنکي جنتري وپېژني او د هغي څخه کار واخستلی شي.

مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Day	Day	Day	Day	Day
۱۳۸۵	۱	۲	۳	۴	۵
	۶	۷	۸	۹	۱۰
	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
	۳۱				

مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Day	Day	Day	Day	Day
۱۳۸۵	۱	۲	۳	۴	۵
	۶	۷	۸	۹	۱۰
	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
	۳۱				

مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Day	Day	Day	Day	Day
۱۳۸۵	۱	۲	۳	۴	۵
	۶	۷	۸	۹	۱۰
	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
	۳۱				

مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Day	Day	Day	Day	Day
۱۳۸۵	۱	۲	۳	۴	۵
	۶	۷	۸	۹	۱۰
	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
	۳۱				

مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Day	Day	Day	Day	Day
۱۳۸۵	۱	۲	۳	۴	۵
	۶	۷	۸	۹	۱۰
	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
	۳۱				

مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Day	Day	Day	Day	Day
۱۳۸۵	۱	۲	۳	۴	۵
	۶	۷	۸	۹	۱۰
	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
	۳۱				

- ۱- د حمل میاشت پیدا کړئ. په حمل کې ۱۷ د حمل په کومه ورځ راځي؟
- ۲- د سرطان میاشت کومه ده؟ د سرطان ۱۱ نېټه په کومه ورځ راځي.
- ۳- نوري میاشتي هم په دغه ډول تر کار لاندې ونیسئ!

۱- د چنگاښ د مياشتې د ورځو تش ځايونه د جنترې له مخې ډك كړئ!

Date		2006		سردان - چنگاښ ۱۳۸۵		شمېرې لومړۍ ۱۳۳۷	
July	2006	پنجشنبه	چهارشنبه	سه شنبه	دوشنبه	دنبه	دنبه
23	۲	۱	۲	۳		۲۱	۲۰
30	۹	۸	۷	۶		۴	۳
7	۱۶	۱۵			۱۲	۱۱	July ۱۰
14	۲۳	۲۲		۲۰	۱۹		
			۲۸	۲۷			۲۴

۲- د جنترې له مخې د کال کومې میاشتې ۳۱ ورځې دي؟

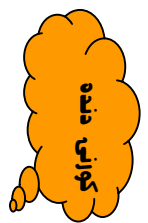
۳- د کال کومې میاشتې ۳۰ ورځې دي؟

۴- د کال کومې میاشتې ۲۹ ورځې دي؟

۵- سو کال د زمري د میاشتې ۲۸ نېټه د اونۍ له کومې ورځې سره سمون لري؟

- د ز مري د مياشتي د چهار شنبې په ورځ کوم کوم تار پخو نه دي؟
٦. زه د ..... کال د ..... په مياشت کې پښو ونځي ته شامل شوی يم.
  ٧. زه په ..... کال کې له دويم تو لگي څخه دريم تو لگي ته بريالی شوی يم.
  ٨. داوونۍ ورځې د جنترې له مخې وليکۍ!
  ٩. د کال د مياشتو نومونه په ترتيب سره د جنترې له مخې په خپلو کتابچو کې وليکۍ!

		
_____	_____	_____
		
_____	_____	_____
		
_____	_____	_____
		
_____	_____	_____

زده کوونکي دي هر يو د پلار او مور په مرسته د خپلو زيريدلو، کال، مياشت او ورځ په خپلو کتابچو کې وليکي.

اته دېرشم لوست: د لیتر پېژندنه

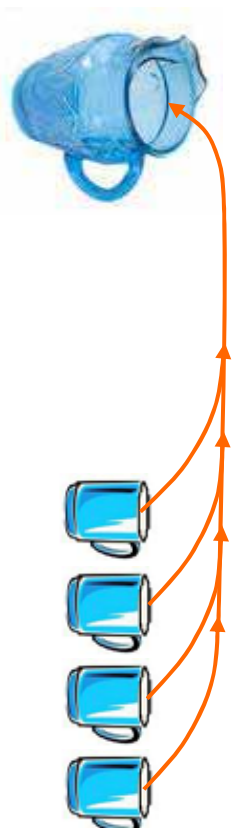
هدف: زده کونکي پوه شي په ورځني ژوند کې مایعات په لیتر باندې اندازه کېږي.

په پېښې:

۱. څو اړخ پوهیږي چې تېل د څه شي په واسطه اندازه کېږي؟
۲. شیدې د څه شي په واسطه اندازه کېږي؟
۳. اوبه د څه شي په واسطه اندازه کوي.

ګرانو زده کوونکو! که چېرې ځیر شوي یاست د تیلو په ګیلنو، په مایع دو اګانو د اوبو په بو شکو او په مایع غوړ یو باندې د لیتر کلمه لیکل شوي وي. نو باید پوه شئ چې مایعات د لیتر په واسطه اندازه کېږي. که چېرې ۴ معمولي کیلاس اوبه په یوه لوبښي او یا یوه جګ کې واچوو نو تقریباً یو لیتر اوبه کېږي. تاسو کولای شئ چې دغه ۴ معمولي کیلاسو اوبو مقدار، د یوه لیتر په توګه و منئ. د تیلو، شیدو، مایع غوړ یو او اوبو په رانیولو او پلورلو کې د لیتر څخه کار واخلئ. دېر و تیل پلورونکي سر خلاصی بوتل او یا ګیلن په نښه کوي په پلورلو او رانیولو کې له هغو څخه د مایعاتو د واحد په توګه کار اخلی.

- ۱- خو گيلاسه او به يو ليتر کيږي؟
- ۲- ۲ گيلاسه او به خو ليتره کيږي؟
- ۳- که چيري د يوه ليتر تيلو بيه ۲۵ افغانۍ وي د ۵ ليتر و تيلو بيه چي يو گيلن کيږي خو افغانۍ کيږي؟
- ۴- که چيري د دوو گيلاسو نو شيدو بيه ۲۰ افغانۍ وي يو ليتر خو افغانۍ کيږي؟

- ۵- دوه ليتره خو گيلاسه او به کيږي؟
- ۶- د (ا، آ، اس) په پاکټو نو باندي ليکل شوي دي چي په يوه ليتر او بو کي حل او کار و ر څخه واخلئ که چيري د ليتر اندازه ونه لرئ د گيلاسو نو په واسطه څرنگه ليتر اندازه کوي؟

۷- د <، = او > نښو څخه په کار اخيستي د لاندي لوستو ظرفيت پر تله کړئ!

ث

ث

ب

الف

ب ث

ب ت

الف ت

الف ب

زده کوو تکی دي د (ا، آ، اس) د پاکټو نو د حل کو لو له پاره د يوه ليتر اندازه کول د گيلاسو نو په واسطه خپلو کور نيو ته و نښي.

نېه دېرشم لوست: د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي يو رقمي عددونه په څو رقمي عددونو کې ضرب کړي.

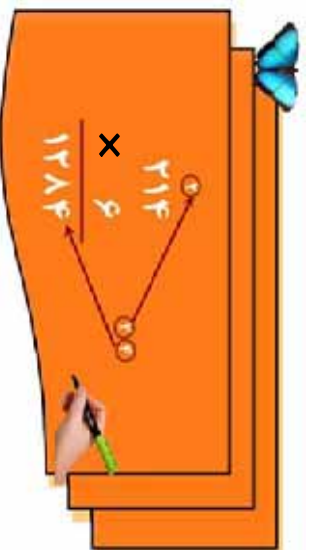
گرانو زده کوونکو! تاسو مخکې د يوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې زده کړي دي.

اوس غواړو چې د 214 درې رقمي عدد د 1 په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

د 1 عدد د 214 د عدد د يويزو په رقم کې چې 4 دی ضربوو.

$$(1 \times 4 = 4)$$

د 4 د عدد د يويزو رقم هم چې 4 دی د ضرب د حاصل د يويزو په مرتبه کې لیکو او د 4 د لسيزو رقم چې 1 دی د 214 د عدد د لسيزو د مرتبې پورته لیکو.

دویم:

د 1 عدد د 214 د عدد د لسيزو په رقم کې چې (1) دی ضرب کوو او د 4 رقم سره چې حاصل نیول شوی دی جمع کوو.

$$4 + 1 = 5$$

چې د 8 عدد حاصل کېږي او د ضرب د حاصل د لسيزو په مرتبه کې یې لیکو. دریم:

د 1 عدد د 214 د عدد په سليزو کې چې 1 دی ضرب کوو $(1 \times 1) = 1$ کېږي د 14 د عدد د 1 رقم د ضرب د حاصل د سليزو په مرتبه کې او د (1) رقم یې د زریزو په مرتبه کې لیکو او د 214 عدد په لاس راځي.

- ۱- ۱۱۲ د ۹ د د ۹ په عدد کي ضرب کړئ!
- ۲- ۴۰۸ د ۷ په عدد کي ضرب کړئ!
- ۳- د ۳۰۰ عدد د ۸ په عدد کي ضرب کړئ!
- ۴- لاندې پوښتني حل کړئ!

$$\begin{array}{r} ۳۴۱ \\ \times ۵ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۷۴۵ \\ \times ۶ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۶۵۴ \\ \times ۷ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

د- لاندې مثال نه په کار اخستني سره لاندې پوښتني حل کړئ.

② ⑤ ①

مثال :

$$\begin{array}{r} ۳۰۹۷۶ \\ \times ۸ \\ \hline \end{array}$$

$$۱۲۸۴$$

$$\times ۵$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۶۰۰۲$$

$$\times ۸$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۹۶۰۴$$

$$\times ۷$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

۶- لاندې پوښتني حل کړئ!

$$۷۰۴۳$$

$$\times ۸$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۱۱۷۸$$

$$\times ۵$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۵۱۴$$

$$\times ۷$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۷۳۲$$

$$\times ۶$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

کوانی دنده

لاندې پوښتني حل کړئ!

$$۹۰۴۴$$

$$\times ۸$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۶۰۰۲$$

$$\times ۹$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۱۷۴$$

$$\times ۴$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

۱۰۶

څلويښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب کول په دوو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په دوه رقمي عددونو کې ضرب کړي.

مثال: غواړو د ۲۳ عدد د ۱۶ په عدد کې ضرب کړو.

لومړۍ:

$$\begin{array}{r} 23 \\ \times 16 \\ \hline 138 \\ 138 \\ \hline 368 \end{array}$$

د ۱۶ د عدد د یوونیزو مرتبه چې د ۱ عدد دی د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو د ضرب په ډول سره ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۱۳۸ کیږي.

دویم:

$$\begin{array}{r} 23 \\ \times 16 \\ \hline 138 \\ + 23 \\ \hline 368 \end{array}$$

د ۱۶ د عدد لسیز مرتبه چې د ۱ عدد دی د ۲۳ په عدد کې ضرب کوو چې په حقیقت کې د ۱۰ ضرب کول په ۲۳ کې دی چې د ضرب د حاصل د ۳ رقم یې د لسیزو د مرتبې لاندې او د ۲ رقم یې د لسیزو د مرتبې لاندې لیکو په پای کې د ۱۳۸ او ۲۳ د جمعې حاصل په لاس راوړو په نتیجه کې د ۳۶۸ عدد حاصل کیږي. چې د ۱ د ۱۶ او ۲۳ عددونو د ضرب حاصل دی.

لاندې پوښتنې حل کړئ!

$$\begin{array}{r} 15 \\ \times 21 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ \times 13 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ \times 11 \\ \hline \end{array}$$

ددي له پاره چې صفر لرونکي عددونه په آساني سره ضرب کړای شو لاندې مثال په نظر کې نیسو.

$$40 \times 30 = ?$$

لومړۍ حالت:

$$\begin{array}{r} 40 \\ \times 30 \\ \hline 00 \\ + 1200 \\ \hline 1200 \end{array}$$

دویم حالت:

$$40 \times 30 = ?$$

په دې حالت کې د عددونو صفرونه په نظر کې نه نیسو یوازې د ۳ او ۴ رقمونه یو له بل سره ضرب کوو یعنې (3×4)

بیا د ضرب د دوامو اجزاو د صفرونو په شمېر صفرونه د ضرب د حاصل مخې ته لیکو یعنې $40 \times 30 = 1200$.

لاندې یو بڼستې د حل شوي مثال نه په کار اخیستې سره په خپلو کتابچو کې حل کړئ!

① $630 \times 40 = 25200$

$98 \times 60 = 5880$

$80 \times 70 = 5600$

$1000 \times 100 = 100000$

$300 \times 70 = 21000$

۱۰۸

۱. د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

- الف : ۳۰ او ۴۰
ب : ۶۱ او ۹۰
د : ۶۰ او ۳۰۰
ز : ۱۷۲ او ۸۰

۲. د ضرب د حاصل په کارولو سره لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په ډول د مناسبو صفر و نو په شمیر سره ډک کړئ:

$$\begin{array}{r} 10 \times 7 \\ \hline \square = 4200 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \times 6 \\ \hline \square = 4200 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \times 8 \\ \hline \square = 4000 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 \times 1 \\ \hline \square = 150 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \times 73 \\ \hline \square = 7300 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \times 5 \\ \hline \square = 200 \end{array}$$

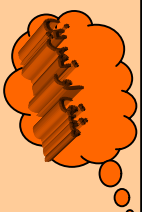
ه:

څو دوه رقمي عددونه چې د هغو ښي خواته صفر وي و لیکئ، بیا یې یو له بله سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې لاس ته راوړئ.

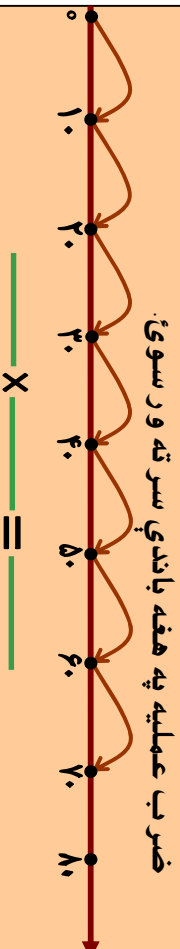
۱۰۹

۳. لاندې پوښتنو ته په شفاهي توگه ځواب و اياست.

$2 \times 5 = ?$	$1 \times 7 = ?$	$1 \times x = ?$
$5 \times 2 = ?$	$1 \times 32 = ?$	$8 \times x = ?$
$8 \times 4 = ?$	$32 \times 1 = ?$	$1 \times 5 = ?$
$7 \times 4 = ?$	$8 \times 1 = ?$	$0 \times 1 = ?$
$6 \times 8 = ?$	$9 \times 2 = ?$	$14 \times x = ?$
$4 \times 9 = ?$	$11 \times 1 = ?$	$22 \times 2 = ?$
		$3 \times x = ?$
		$2 \times 22 = ?$

۴. الف: د لاندې شکل له مخې د ضرب پوه پوښتنه وليکئ او د

ب: لاندې پوښتنه ضرب کړئ او په شکل کې وښایست.

$3 \times 10 = ?$

۵. لاندې پوښتنې حل کړئ!

۹۹	۸۰	۹۵	۷۸	۶۳	۳۱
$\times ۹۹$	$\times ۴۰$	$\times ۲۷$	$\times ۵۲$	$\times ۳۵$	$\times ۲۲$
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

یو څلویښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې

هدف: زده کړونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په درې رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده کوونکو تاسو په تیر و لوستونو کې د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب له دوه رقمي عددونو سره زده کړی او د هغه په طریقې باندې پوه شوي یاست او س درې رقمي عددونه له دوه رقمي عددونو سره ضرب کوو.

$$\begin{array}{r} 765 \\ \times 58 \\ \hline 6120 \\ + 3825 \\ \hline 44370 \end{array}$$

مثال: غواړو چې د ۷۱۵ عدد د ۵۸ له عدد سره ضرب کړو.

لومړی د ۸ د عدد د یويزو رقم یعنی ۸ د ۷۱۵ په عدد کې ضرب کوو چې د ۱۱۲۰ عدد په لاس راځي بیا د ۵۸ د عدد، د لسيزو رقم یعنی ۵ د ۷۱۵ په عدد کې ضرب کوو. چې د ۳۸۲۵ عدد حاصلیږي. چې ددې عدد د یويزو رقم د ۱۱۲۰ د عدد د لسيزو تر مرتبې لاندې لیکو په پای کې دواړه لاس ته راغلي عددونه یو له بله سره جمع کوو چې د ۴۴۳۷۰ عدد لاس ته راځي.

پوښتنې:

لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۹۱۰	۷۲۵	۶۰۱	۱۳۶	۲۰۸	۸۴۰	۹۰۰
$\times 12$	$\times 20$	$\times 14$	$\times 27$	$\times 91$	$\times 17$	$\times 71$
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

۱. لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۹۰۰

۱۰۱

۱۷۳

۷۶۴

× ۱۰

× ۷۳

× ۶۴

× ۷۳

۶۸۷

۱۹۸

۱۰۲

۷۰۴

× ۹۸

× ۸۷

× ۴۴

× ۶۲

۲. که چیرې د یوې نکلې چاپکې بیه ۱۵۷ افغانۍ وي د یوه

درجن (۱۲ دانو) بیه به څو افغانۍ وي؟

۳. که چیرې د یوه صندوق منو بیه ۲۱۸ افغانۍ وي د ۹۰

صندوقونو بیه معلومه کړئ؟

۴. شریف د یوې خفاستې په مسابقه کې ۶۰ متره لاره په یوه

دقیقه کې وهي معلوم کړئ چې په یوه ساعت کې به څو

متره لاره وهي؟

۵. د یوې قطې کوکو بیه یوه افغانۍ ده. د یوه درجن

(۱۲ قطیو) بیه څو افغانۍ کیږي؟

۶. د یوه کیلو گرام غوړ یو بیه ۴۰ افغانۍ ده د ۱۲ کیلو گرامو غوړ یو

بیه شو افغانۍ کیږي؟

۷. یو پلورونکی په یوه ورځ کې ۲۰۰ افغانۍ گټه لري او په یوه ورځ کې ۱۹۰ افغانۍ خرڅ لري معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې شو افغانۍ سپمولای شي؟

۱- که چیرې یوه کورنۍ په ورځ کې ۱۰۰ گرامه بوره مصرف کوي معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې به څو گرامه بوره په مصرف ورسوي؟

۲- یو تن په یوه شپه او ورځ کې ۳۲ رکته لمونځ کوي په یوه میاشت کې به څو رکته لمونځ وکړي؟

۱۳۰
× ۲۵

؟

د جای مر فطی
۲۵ افغانۍ بیه لري
۱۳۰ قطبہ خو
افغانۍ کیږي؟

یو و لسم فصل

دوه څلورینیم لوست: د ویش (تقسیم) د عملیې پېژندنه

هلداف: زده کړونکي د تقسیم په مفهوم باندې پوه شي او وکولی شي د تقسیم د عملیې په واسطه خپلې ورځینې سترګې حل کړي؟

د زده کړونکو فعالیت په لټولګې کې،

- دري زده کوونکي دي د ټولګې مخکې ته ودرېږي.
- ښاغلی ښوونکی دې ۱۲ دانې لوبیاوي، وړې ډېرې او یاد چاپیریال نور مواد په لاس کې ونیسي. په لومړي وار دې هر زده کوونکي ته یوه، یوه دانه لوبیا ورکړي.
- دویم وار دې له پاتې شوي ۹ دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.
- درېم وار دې له ۶ پاتې شوو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.
- څلورم وار دې له ۳ پاتې شوو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.

$$۱۲ - ۳ = ۹$$

$$۹ - ۳ = ۶$$

$$۶ - ۳ = ۳$$

$$۳ - ۳ = ۰$$

په پای کې:

- هر زده کوونکي ته څو دانې لوبیاوي یا نور مواد رسېدلې دي؟
- د ویش عملیه څو واري سرته رسول شوي ده؟
- د څو واري ۳ له ضرب کولو څخه د ۱۲ عدد لاس ته راځي.
- په ټولو حالاتو کې مو ولیدل چې د ۱۲ له عدد څخه ۳ څلور واري تفریق شوی او یا ۳ څلور واري د ۱۲ په عدد کې شامل دی د تفریق د اټکراري عملیه د تقسیم په توګه داسې لیکو:

$$۱۲ \div ۳ = ۴$$

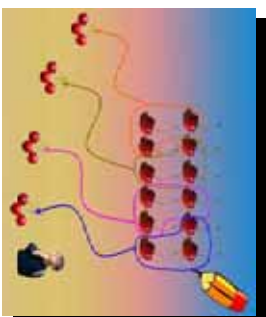
باید پوه شو چې د ۱۲ عدد د مقسوم، د ۳ عدد مقسوم علیه او د ۴ عدد د تقسیم د حاصل یا خارج قسمت په نامه یادېږي.

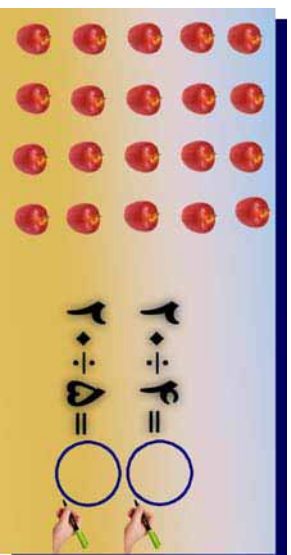
پوښتني:

۱. د درکړل شوي شکل له مخې د ویش ځواب وليکئ.

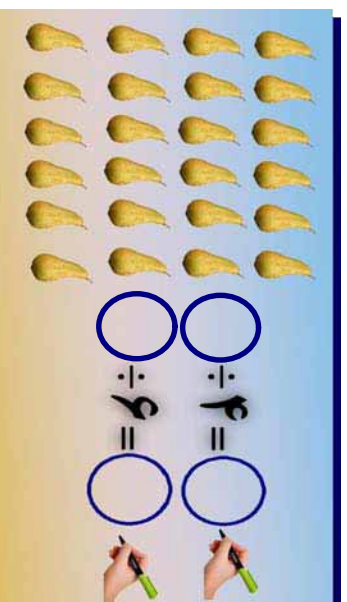

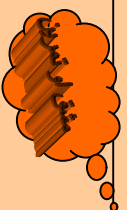
$$۱۲ \div ۴ = \bigcirc$$

۲. په تښتو ځایونو کې مناسب عدد ونه په خپلو کتابچو کې وليکئ او په هغه کې مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت وښیاست.

۳. پورته شکل او له حل شوي پوښتني څخه په کار اخیستني سره تښتو ځایونه به په مناسبو عددونو سره په خپلو کتابچو کې وکړئ.

۱. د ویش د حاصل یا (خارج قسمت) د پیدا کولو له پاره د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیه سرته ورسوئ او ځواب یې ولیکئ.

$15 \div 5 =$
 $15 - 5 = 10$
 $10 - 5 = 5$
 $5 - 5 = 0$
 $15 \div 5 = 3$

$24 \div 8 = ?$

۲. د عددونو د خط په مرسته د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیې سرته ورسوئ.

$15 \div 5 = 3$

$20 \div 4 = \square$

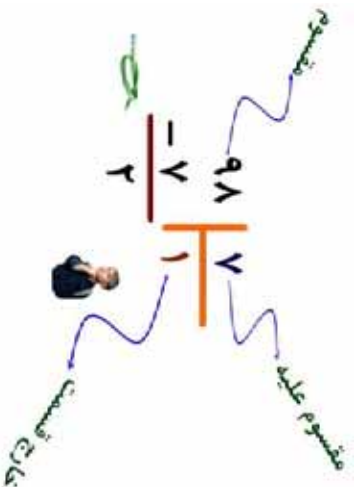
$18 \div 6 = \square$

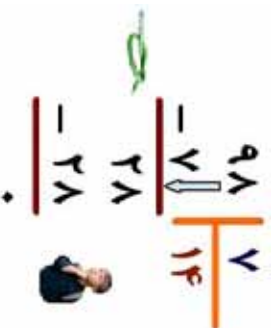

د عددونو د خط په مخ باندې د $18 \div 6 = ?$ افادې د ویش حاصل په لاس راوړئ.

دري ځلويښتم لوست: د دوه رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عددونو باندې

هدف : زده کونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په یوه عدد باندې ووريشي .
د دوه رقمي عددونو د ویشل طریقه په یوه رقمي عدد باندې پوره شي

$$\begin{array}{r} 14 \text{ باج قسمت} \\ 7 \overline{) 98} \\ \underline{-70} \\ 28 \\ \underline{-21} \\ 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 14 \\ 7 \overline{) 98} \\ \underline{-70} \\ 28 \\ \underline{-21} \\ 7 \end{array}$$

لومړی مثال: غواړو د ۹۸ عدد په ۷ باندې و ویشو لیدل کیږي چې د مقسوم د کیني خوا رقم یعنی ۹ د مقسوم علیه یعنی د ۷ څخه لوی دی او په هغه باندې ویشل کیږي. چې خارج قسمت یې (۱) دی، هغه په ۷ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل یې تر ۹ لاندې لیکو او تفریق کوو یې چې د تفریق حاصل یې ۲ کیږي. بیا ۸ را کښته کوو او د تفریق د حاصل ښي خوا ته یې لیکو چې د ۲۸ عدد لاس ته راځي چې د ۲۸ عدد لاس ته راغلي اوس د ۲۸ عدد په ۷ باندې ویشو د ژبني ضرب څخه په کار اخیستني سره پوهیږو چې $4 \times 7 = 28$ کیږي د ۴ عدد په خارج قسمت کې لیکو او په ۷ کې ضرب کوو داد ضرب حاصل د ۲۸ لاندې لیکو او تفریق کوو. په نتیجه کې لیدل کیږي چې د تفریق حاصل یې صفر او خارج قسمت یې د ۱۴ عدد په لاس راځي.

دو هم مثال: د ۸۲ عدد په ۱ باندي ویشو. که چیري دویش د حاصل د پیدا کو لو له پاره ژبني ضرب ته پاملر نه و کو لیدل کیږي چي $۸ \times ۱ = ۸$ نو لیکلی شو چی: $۸ \div ۱ = ۸$

او یا

$$\begin{array}{r} ۵ \times ۶ = ۳۰ \\ ۶ \times ۶ = ۳۶ \\ ۷ \times ۶ = ۴۲ \\ ۸ \times ۶ = ۴۸ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۴۸ \\ ۶ \overline{) ۴۸} \\ \underline{-۴۸} \\ ۰ \end{array}$$

دریم مثال: د لاندې پوښتنې د حل طریقې ته پاملر نه و کوئ.

$$\begin{array}{r} ۵ \times ۷ = ۳۵ \\ ۶ \times ۷ = ۴۲ \\ ۷ \times ۷ = ۴۹ \\ ۸ \times ۷ = ۵۶ \\ ۹ \times ۷ = ۶۳ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۶۱ \\ ۷ \overline{) ۶۱} \\ \underline{-۵۶} \\ ۵ \end{array}$$

پای شوی

$$\begin{array}{r} ۲ \times ۶ = ۱۲ \\ ۳ \times ۶ = ۱۸ \\ ۴ \times ۶ = ۲۴ \\ ۵ \times ۶ = ۳۰ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۲۵ \\ ۶ \overline{) ۲۵} \\ \underline{-۲۴} \\ ۱ \end{array}$$

پای شوی

لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او حل یې کوئ.

$$\begin{array}{r} ۱ \\ ۹۴ \overline{) ۹۴} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۸ \\ ۶۳ \overline{) ۶۳} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۹ \\ ۷۲ \overline{) ۷۲} \end{array}$$

۱- د لاندې عملیو خارج قسمت یاد ویش حاصل له پاتې شوي
(باقیها نده) سره پیدا کړئ.

$$\begin{array}{r} 49 \\ 7 \overline{) 31} \\ \underline{21} \\ 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ 6 \overline{) 32} \\ \underline{18} \\ 14 \end{array}$$

۲- د مقسوم علیه، ژبني ضرب په کار و لو سره هغه لوی عدد پیدا کړئ او په تشو خایونو کې ولیکئ. په داسې حال کې چې د ضرب حاصل یې له مقسوم علیه سره مساوي او یا کوچنی له مقسوم علیه څخه وي چې په دې صورت کې باید پاتې شوی له مقسوم علیه څخه کوچنی وي لکه لاندینی مثال:

$$\begin{array}{r} 60 \\ 9 \overline{) 54} \\ \underline{54} \\ 0 \end{array}$$

پاتې $9 < 60$

?

$$\begin{array}{r} 28 \\ 3 \overline{) 18} \\ \underline{09} \\ 9 \end{array}$$

$9 < 18$

?

$$\begin{array}{r} 41 \\ 7 \overline{) 21} \\ \underline{28} \\ -7 \end{array}$$

$7 < 21$

?

$$\begin{array}{r} 75 \\ 8 \overline{) 23} \\ \underline{16} \\ 7 \end{array}$$

$8 < 23$

- ۱- عبدالله غواري چي ۸۸ دانې نياڼکي په ۹ پټيو کي په مساوي توگه کيښيږي، معلوم کړئ چي څو نهاله زيات پاتي کيږي.
- ۲- که چيري په يوه موټر کي ۹ تنه ځای شي نو د ۷۲ تنو له پاره څو موټرونه اړتيا ده؟
- ۳- که چيري په يوه غوري کي ۲ تنه دودۍ و خوري معلوم کړئ چي د ۱۸ تنو له پاره څو غور يا نو ته اړتيا ده؟
- ۴- که چيري يو زده کوونکی ۱ توکو کتابچو ته اړتيا ولري ۵۱ توکه کتابچي څو زده کوونکو ته رسيږي او څو کتابچي پاتي کيږي؟
- ۵- که چيري يوي کورنۍ په يوه اونۍ کي ۸۱ کيلو واټ برق مصرف کړی وي، معلوم کړئ چي په يوه ورځ کي يي څو کيلو واټ برق مصرف کړی دی؟
- ۶- که چيري يوتن په يوه ورځ ۸ گرامه بوره مصرف کړي نو ۹۱ گرامه بوره د هغه د څو ورځو له پاره بس کوي؟
- ۷- ۱۳ تنه په ۹ موټرو کي ځي، که چيري په هر موټر کي د سريو شمېر سره مساوي وي معلوم کړئ چي په هر موټر کي څو تنه ناست دي؟
- ۸- په يوه فارم کي ۴۸ څاروي شته دي که چيري په نوموړي فارم کي ۱ دوله څاروي په مساوي توگه وي. د هر ډول څارويو شمېر پيدا کړئ.
- ۹- ۴۸ زده کوونکي په مساوي گروپونو کي په وار سره د خپل استاد د پوښتنې له پاره روغتون ته ولاړل معلوم کړئ چي په هر گروپ کي څو تنه زده کوونکي دي؟

څلور څلورلسم لوست: د دري رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عدد باندې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دري رقمي عددونه په یوه رقمي عدد باندې تقسیم کړي.

لومړی مثال: د 193 عدد د 3 په عدد باندې ویشو. حل: لومړی د مقسوم د سلیزو مرته په معنی 1 د 3 په عدد باندې ویشو چې خارج قسمت یې 64 دی. په خارج قسمت کې لیکو بیا 2 په 3 کې ضرب کوو او د ضرب حاصل د 1 لاندې لیکو او تفریق کوو یې چې د تفریق حاصل یې صفر کیږي.

په همدې ډول د سلیزو او یویزو مرتبو رقمونه راکنښته کوو او د ویش عملیه سرته رسوو. په پای کې لیدل کیږي چې پاتې یې صفر دی.

دوهم مثال: د 131 عدد، د 5 په عدد باندې ویشو. لیدل کیږي چې د سلیزو رقم له مقسوم علیه څخه کوچنی دی نو د سلیزو رقم د سلیزو له رقم سره چې 13 کیږي. په 5 باندې ویشو. په دې صورت کې د ویش حاصل یې 2 دی. 2 په 5 کې ضرب کوو. د ضرب حاصل له 13 څخه تفریق کوو چې تفریق حاصل یې 3 کیږي او 1 د مقسوم دیویز رقم یعنی 1 راکنښته کوو د 31 عدد حاصل کیږي. هغه په 5 باندې ویشو چې د ویش، حاصل یې 7 کیږي. د 7 عدد په 5 کې ضرب کوو او د ضرب حاصل یې له 31 څخه تفریق کوو په پای کې لیدل کیږي چې د (1) عدد پاتې شوی او له مقسوم علیه څخه کوچنی دی.

د لاندې پوښتنو حل په نظر کې ونیسئ:

۹۶۰	۶
- ۶	۱۶۰
۳۶	۱۶۰
- ۳۶	۰
۰	۰

پاتې شوی

۷۰۹	۷
- ۷	۱۰۱
۰۰۹	۱۰۱
- ۷	۰
۰	۰

پاتې شوی

۵۷۴	۸
۵۶	۷۱
- ۱۴	۷۱
۸	۰
- ۸	۰
۰	۰

پاتې

۶۳۶	۶
- ۶	۱۰۶
۰۳۶	۱۰۶
- ۳۶	۰
۰	۰

پاتې شوی

څرنگه چې د لسيزو د مرتبې رقم يعنې ۳ له مقسوم عليه څخه کوچنی دی د خارج قسمت په اړوند مرتبه کې صفر لیکو. او بيا د مقسوم بل عدد را اښته کوو.

کوانی فنده

هر یو زده کوونکی دي د وېش یوه پوښتنه په خپله کتایچه کې ولیکي او حل دي کړي.

۱- په لاندې پوښتنو کې د وېش عمليې سرته ورسوئ او د وېش حاصل يې پيدا کړئ؟

$$\begin{array}{r} 867 \\ \underline{5} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 41 \\ \underline{6} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 66 \\ \underline{7} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 170 \\ \underline{9} \\ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 420 \\ \underline{1} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 375 \\ \underline{1} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 168 \\ \underline{8} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 285 \\ \underline{3} \\ \end{array}$$

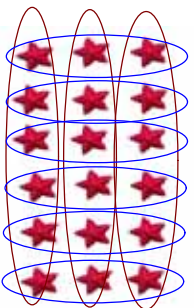
$$\begin{array}{r} 960 \\ \underline{6} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 709 \\ \underline{7} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 100 \\ \underline{7} \\ \end{array} \quad \begin{array}{r} 498 \\ \underline{8} \\ \end{array}$$

۲- يوه بزگړۍ ۹۸۰ کيلو گرامه غنم حاصل واخيست که چيرې نوموړی بزگړی د ورځې ۷ کيلو گرامه غنم مصرف و لري معلوم کړئ چې نوموړي غنم د بزگړی د څو ورځو له پاره بس کوي.

۳- يوه بڼوال ۸۰۱ کيلو گرامه غنم وواخيست. که چيرې و غواړي هغه په ۹ کيلو گرامه صندوقونو کې ووېشي. نو څو صندوقونو ته اړتيا پيدا کوي؟ اړتيا ورصندوقونو شمېر معلوم کړئ؟

پنځه څلورنېسم لوست: د ضرب او وېش د عملیو ازمونځه د یو بل په واسطه

هدف: زده کورنکي وکړای شي د ضرب او وېش عملیې د یو بل په واسطه وآزموي. پاملرڼه وکړئ: تا سر وېشي چې د ضرب هر یوه تساوي له پاره، درېش یا تقسیم دوه تساوي لیکلای شو:

$$6 \times 3 = 18$$

$$18 \div 3 = 6$$

$$18 \div 6 = 3$$

د ضرب او وېش د آزمونو د عملیو په کار و لو سره لیکلی شو چې:

$$11 \times 1 + 7 = ?$$

$$7 \times 4 = 28$$

$$5 \times 1 = 5$$

$$11 \times 2 = 22$$

$$11 \times 7 = 77$$

$$28 \div 4 = 7$$

$$30 \div 1 = 30$$

$$28 \div 7 = 4$$

$$30 \div 5 = 6$$

$$\begin{array}{r} 18 \\ - 1 \\ \hline \end{array}$$

$$28 \div 7 = 4$$

$$30 \div 5 = 6$$

د پورتنیو پوښتنو له حل څخه نتیجه اخستلای شو که چېرې د ضرب حاصل په یوه جز د ضرب باندې و ویشو بل جزء د ضرب لاس ته راځي او همدارنگه که چېرې مقسوم علیه په خارج قسمت کې ضرب او له پاتې شوي عدد سره جمع کړو مقسوم لاس ته راځي.

د 1 او 8 د ضرب حاصل په لاس راوړئ او د هغه له پاره د وېش یا تقسیم دوه عملیې ولیکئ.

۱- په تشو ځایونو کې مناسب عدد ولیکئ.

$72 \div 9 = \square$

$54 \div 1 = \square$

$72 \div 8 = \square$

$\square \div 9 = 1$

$\square \times 8 = 72$

$1 \times \square = 54$

$21 \div 3 = \square$

$32 \div 4 = \square$

$\square \div 7 = 3$

$\square \div 8 = 4$

$3 \times \square = 21$

$\square \times 8 = 32$

۲- تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

$9 \times 7 = 63$

$9 \times 8 = 72$

$7 \times 8 = 56$

$63 \div 7 = \square$

$72 \div 8 = \square$

$56 \div 8 = \square$

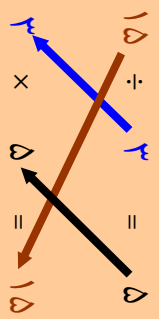
$63 \div 9 = \square$

$72 \div 9 = \square$

$56 \div 7 = \square$

۳- په لاندې پوښتنه کې د مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت ترمنځ اړیکې په غوره سره وگورئ.

مقسوم	مقسوم	خارج
علیه	قسمت	

د (.....) ویشل په مقسوم علیه باندې د خارج قسمت د پیدا کولو څخه عبارت دي که چېرې خارج قسمت په (.....) ضرب کړو مقسوم په لاس راځي.

۱۲۵

۴- لاندې پوښتني حل او امتحان کړئ:

$$\begin{array}{r} 8 \\ \hline 972 \end{array} \quad \begin{array}{r} 5 \\ \hline 640 \end{array} \quad \begin{array}{r} 8 \\ \hline 970 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ \hline 706 \end{array} \quad \begin{array}{r} 8 \\ \hline 105 \end{array} \quad \begin{array}{r} 9 \\ \hline 100 \end{array}$$

۵- د ۵ مترو ټوک بيه ۷۵ افغانۍ ده د يوه متر ټوک بيه معلومه کړئ.

۶- که چيرې يو کارگر په مياشت کې ۲۱۰ متره ټوک و او بدي معلوم کړئ چې نوموړی کارگر په ۹ ورځو کې څو متره ټوک اوښلای شي؟

۷- که چيرې يو مامور په يوه اونۍ کې ۵۱۰ افغانۍ تنخوا (معاش) واخلي معلوم کړئ چې په يوه ورځ کې څو افغانۍ تنخوا لري.

لاندې پوښتني حل کړئ:

$$\begin{array}{r} 611 \\ \hline 8 \end{array} \quad \begin{array}{r} 609 \\ \hline 8 \end{array}$$

دو لسم فصل کسر

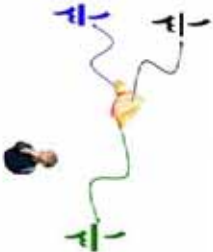
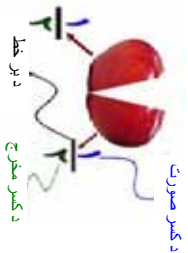
شپږ څلویښتم لوست: د کسر پېژندنه

هدف: زده کوونکی $\frac{1}{2}$ د یوه شی د نیمایي په توګه وپېژنی او $\frac{1}{3}$ د یوه شی د درېیمې برخې په توګه وپېژنی، او $\frac{2}{3}$ د یوه شی دوه درېیم برخې په توګه وپېژنی.

پاملرنه وکړئ:

که مو تر یوه مېه په دوو مساوي برخو وویشو په حقیقت کې مو مېه نیمایي کړې ده چې په ریاضي کې داسې لیکل کېږي: $\frac{1}{2}$

که مو تر یوه مېه په درې مساوي برخو وویشو او له هغه څخه یوه برخه واخلو دا یو دریمه برخه داسې ښودل کېږي: $\frac{1}{3}$

که چیرې اوس د مېې له دریو برخو څخه یوه برخه په یوه غاب کې او دوه برخې یې په بل غاب کې کښېږدو داسې لیکو:

الف: $\frac{1}{3}$ برخه په یوه غاب کې

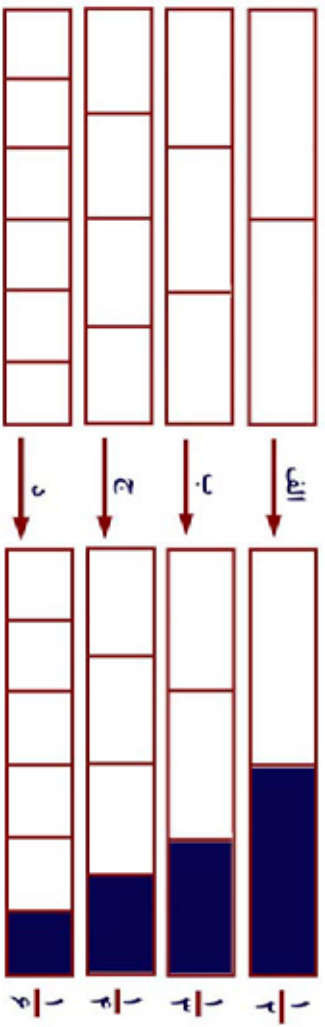
$\frac{1}{3}$

ب: $\frac{2}{3}$ برخې په بل غاب کې

$\frac{2}{3}$

د لاندې شکلونو او وند کسر و نو ته پاملرته و کړئ.

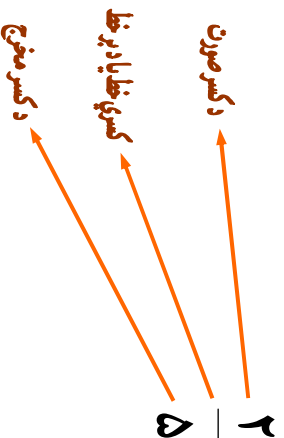
د الف په شکل کې د $\frac{1}{2}$ کسر ښيي چې د دوو برخو څخه یوه برخه یې جلا شوي ده.

د (ب) په شکل کې د $\frac{1}{3}$ کسر ښيي چې له دريو برخو څخه یوه برخه یې جلا شوي ده.

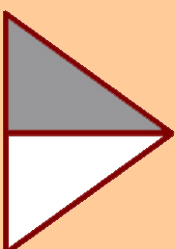
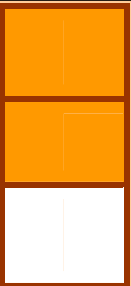
د (ج) په شکل کې د $\frac{1}{4}$ کسر ښيي چې له څلورو برخو څخه یوه برخه یې جلا شوي ده.

د (د) په شکل کې د $\frac{1}{5}$ کسر ښيي چې له شپږو برخو څخه یوه برخه یې جلا شوي ده.

د دې دپاره چې تا سو د یوه کسر سره ښه پیژند گلوي پیدا کړئ لاندې کسر ته پاملرته و کړئ.

۱- د لاندې شکلونو د تور و شوو ، او سپینو برخو ، کسري برخي په خپلو کتابچو کې وښایاست او وې لیکئ.

توره

سپینه

سپینه

توره

کسر	صورت	مخرج
$\frac{1}{2}$	۱	۲
$\frac{2}{2}$		
$\frac{2}{2}$		
$\frac{2}{5}$		
$\frac{4}{5}$		
$\frac{5}{5}$		
$\frac{6}{6}$		

۲- لاندې جدول بشپړ کړئ.

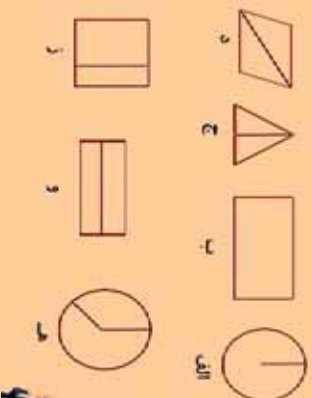
ګواښ دنده

د $\frac{2}{5}$ ، $\frac{4}{5}$ ، $\frac{2}{3}$ په کسرونو کې صورت او مخرج ولیکئ.

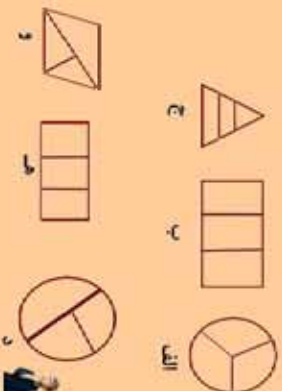
۳- له لاندې جدول څخه کسر و نه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

صورت	۳	۴	۵	۶	۷	۱
مخرج	۴	۷	۸	۷	۵	۶
اړوند کسر	$\frac{3}{4}$					

۴- کوم شکل په دوو مساوي برخو ویشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

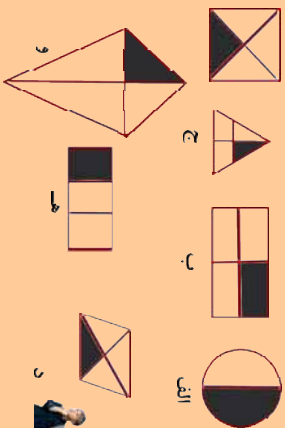
۵- کوم شکل په درې مساوي برخو ویشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

کوانسي هغه

د $\frac{1}{3}$ ، $\frac{2}{3}$ ، $\frac{1}{4}$ کسر د شکلو نو په واسطه په خپلو کتابچو کې وښیاست.

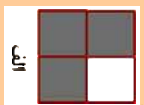
۶- په لاندې شکلونو کې کوم یوه ته $\frac{1}{4}$ کسر لیکلی شو. د هغه

کسر و لیکئ!

۷- په لاندې شکلونو کې د رنگ شوي برخو او سپینو برخو

کسرونه، د نمونې په ډول په تش ځایونو کې و لیکئ.

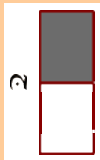
الف

مساوي برخي	خلور	رنگ شوی	سپينه
<input type="text"/>	$\frac{3}{4}$	$\frac{4}{4}$	$\frac{1}{4}$

ب

مساوي برخي	رنگ شوی	رنگ شوي	نه دي
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

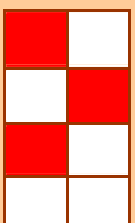

ج

مساوي برخي	رنگ شوی	برخي	سپيني	برخي
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

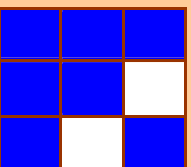
۸- لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ.

الف

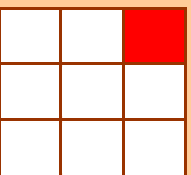
مساوي برخي	رنگ شوی	برخي	سپيني	برخي
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

ج

مساوي	برخي	رنگ شوی	برخي	سپيني	برخي
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

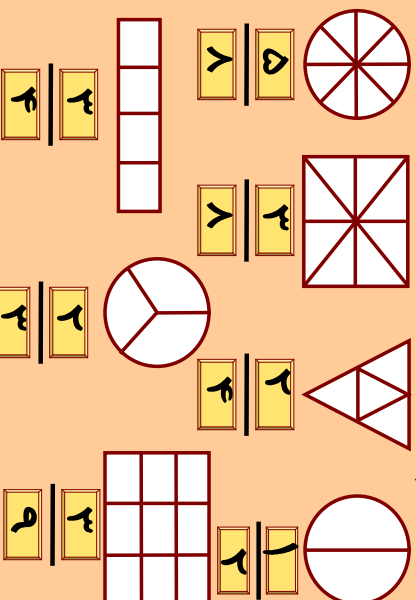
ب

مساوي	برخي	رنگ شوی	برخي	سپيني	برخي
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

۹- لاندې هر يو شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ د هر شکل د اړوند کسر په نظر کې نيولو سره د هغه برخې په خپلو کتابچو کې توري کړئ!

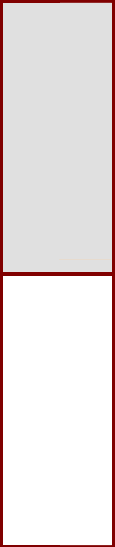

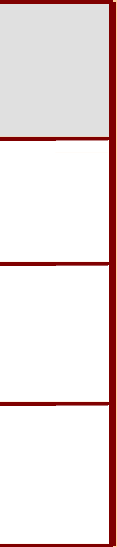

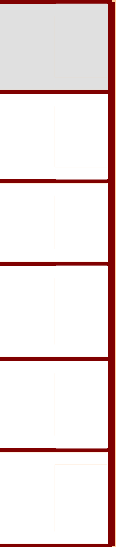

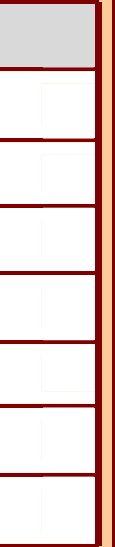
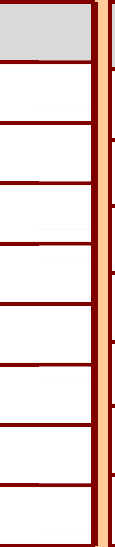

۱۰- د حل شوي مثال په ډول د لاندې شکلونو د رنگ شولو برخو

کسر کيڼې خوا ته او د سپينو برخو کسر ښي خوا ته وليکئ.

$\frac{1}{9}$											$\frac{8}{9}$

۱- د لاندې شکلونو د رنگ شوو برخو او سپینو برخو اړوند کسرونه په غور سره وگورئ. د اړوند شکل په کارولو سره، لوی کسر او کوچنی کسر په شفاهي توگه وښیاست.

$\frac{1}{2}$		$\frac{1}{2}$
$\frac{1}{3}$		$\frac{2}{3}$
$\frac{1}{4}$		$\frac{3}{4}$
$\frac{1}{5}$		$\frac{4}{5}$
$\frac{1}{6}$		$\frac{5}{6}$
$\frac{1}{7}$		$\frac{6}{7}$
$\frac{1}{8}$		$\frac{7}{8}$
$\frac{1}{9}$		$\frac{8}{9}$

کوڼی فېده

د $\frac{2}{3}$ ، $\frac{2}{5}$ ، $\frac{2}{7}$ ، $\frac{2}{8}$ او $\frac{2}{9}$ کسرونه د شکل په رنگ کولو سره وښیاست.

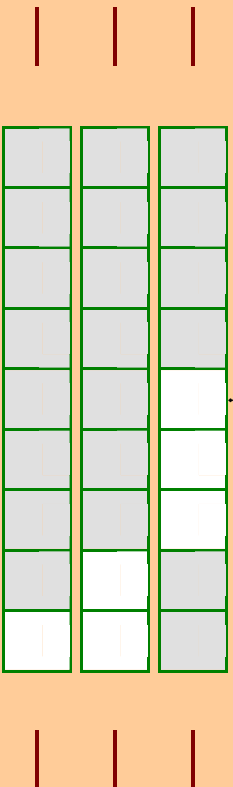
۱۳۳

۱۲- $\frac{3}{5}$ ، $\frac{3}{7}$ ، $\frac{3}{8}$ او $\frac{3}{9}$ کسر و نه د شکل د رنگ کو لو په واسطه و بنیاست.

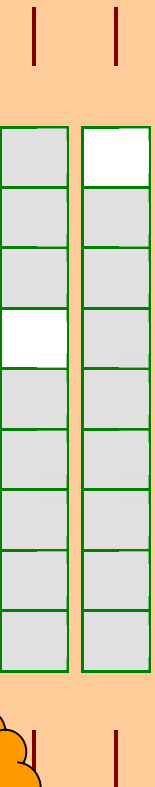
۱۳- $\frac{3}{5}$ ، $\frac{4}{6}$ ، $\frac{4}{7}$ ، $\frac{4}{8}$ او $\frac{4}{9}$ کسر و نه په شکل کې و بنیاست.

۱۴- $\frac{5}{6}$ ، $\frac{5}{7}$ او $\frac{5}{9}$ کسر و نه د شکل د رنگ کو لو په واسطه و بنیاست. رنگ شوي او سپیني برخي سره پر تله کړئ $>$ ، $<$ او $=$ نښو په واسطه یې و بنیاست.

۱۵- د لاندې شکلونو د رنگ شوو برخو کسر نښئ خواته او د سپینو برخو اړوند کسر کښي کښي خواته ولیکئ:

۱۶- د لاندې شکلونو د رنگ شوي برخو کسر نښئ خواته او د سپینو برخو کسر کښي کښي خواته ولیکئ او یو له بله سره یې پر تله کړئ.

د لاندې شکل د رنگ شوو برخو کسر کښي کښي خواته او د سپینو برخو کسر نښئ خواته ولیکئ او پر تله یې کړئ.

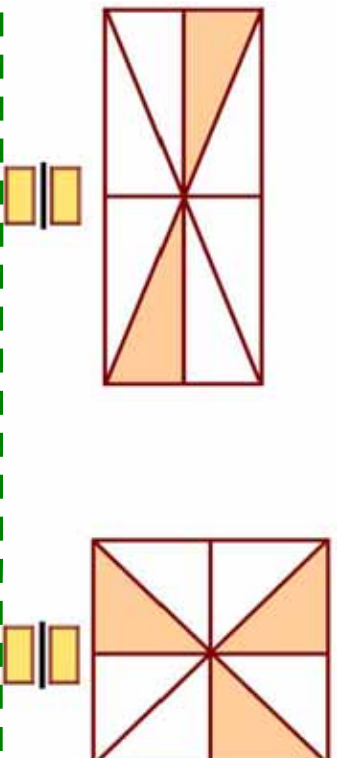

يو بښني:

۱- احمد د يوه مستطيل کاغذ څخه $\frac{1}{3}$ برخه پر پکړه، تاسو هم دا کار په عملي توگه سرته ورسوي او ووايست چې څومره برخه يې پاتې ده په کسر سره يې وښايست.

۲- کريم يوه دايره په درې مساوي برخو وېشله او د هغې $\frac{2}{3}$ برخې يې توري کړې څومه برخه يې سپينه پاتې ده د رسم په واسطه يې وښايست.

۳- د لاندې شکلونو د رنگ شوو او سپينو برخو کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ!

۴- يو ليتر اوبه څو گيلاسه کيږي؟

۵- يوه دايره رسم کړئ $\frac{1}{4}$ برخه يې توره کړئ.

۶- له يوه گيلن اوبو څخه يو ليتر اوبه څرنگه جلا کوي؟

۷- د $>$, $<$, او $=$ نښو په کارولو سره لاندې درکول شوي وزنونه سره پرتله کړئ.

الف: ۲ کيلو گرامه

ب: ۳ کيلو گرامه

ج: ۷۵۰ گرامه

د: ۲۵۰ گرامه

د: ۲۵۰ گرامه + ۱۰۰ گرامه

يو مستطيل رسم کړئ چې اوږدوالی يې ۱ سانتيميتره او سوري يې ۳ سانتيميتره وي او بيا د هغې $\frac{1}{2}$ برخه توره کړئ.

- ۸- یوه پخوونکی ۷۵۰ ګرامه ورپیڅي درلودلې چې ۴۵۰ ګرامه یې د هغو څخه پخې کړي معلوم کړئ چې څو ګرامه ورپیڅي پاتې دي.
- ۹- یوه ډوډي پخوونکی یو کیلو ګرام خمیره درلودله چې له ۳ ورځو څخه وروسته ۲۵۰ ګرامه خمیره ورسره پاتې وه معلوم کړئ چې په درې ورځو کې یې څومره خمیره مصرف کړی ده؟
- ۱۰- یوې مور ۵ کیلو ګرامه ورپیڅي، ۵۰۰ ګرامه بوره، ۲۵۰ ګرامه غوړې او ۲۵۰ ګرامه لوبیا راو نیول. د مور د کڅوړې د شیانو وزن معلوم کړئ.
- ۱۱- لاندې شیان د څه شي په واسطه اندازه کیږي څوایونه په

خپلو کتابچو کې ولیکئ؟

الف: نقت

ب: د وړه لوروالی

ج: اوبه

د: بوره

که چیرې یو لوبی د ۱۲ معمولي ګیلاسونو او بوځای و لري. معلوم

کړئ چې په نو موړي لوبني کې څو لیتره اوبه ځانښکړي؟

۱۲- د لوست مواد او لوازم چې لاندې اندازې و لري و بنیاست.

الف: له ۹ سانتیمتر و څخه لږ وي.

ب: د یوه متر په حدود کې وي.

ج: د ۱۰ او ۲۰ سانتی مترو په منځ کې وي.

۱۳- د ۳ سانتی مترو، ۷ سانتی مترو او ۱۲ سانتی مترو په اندازه خطونه

رسم کړئ.

۱۴- د هر غوړي ډوډۍ له پاره ۳ منې لرونکي یو څاب ته اړتیا ده. که چیرې

۲۱۰ دانې منې و لرو څو دانو غوړیو او څو دانو څابونو ته اړتیا ده؟

۱۵- د ۶ دانو قلمونو بیه ۶۱ افغانۍ ده د ۷ دانو قلمونو بیه معلومه کړئ؟

۱۶- زرغونه اوس ۱۲ کلنه ده که چیرې له ۳ کلو وروسته د هغې د هغې د

مور د عمر نیمایي شي د زرغونې د مور اوسنی عمر معلوم کړئ.

۱۷- که چیرې احمد د ورځې ۹ افغانۍ سپما وکړي. د هغه د یوې میاشتي

او یوه کاله د سپما اندازه معلومه کړئ؟

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**